

Katedra: Katedra pedagogiky a psychologie

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství odborných předmětů

**FORMY VÝSKYTU KYBERŠIKANY
NA STŘEDNÍCH ODBORNÝCH ŠKOLÁCH
V ZÁVISLOSTI NA DRUHU ŠKOLY**

**FORMS OF CYBERBULLYING APPEARANCE AT
SECONDARY TECHNICAL SCHOOLS DEPENDING ON
THE TYPE OF SCHOOL**

Bakalářská práce: 12–FP–KPP– 08

Autor:

Milena MARYŠKOVÁ

Podpis:

.....

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
61	19	0	24	34	1

V Liberci dne: 23. dubna 2013

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Milena Maryšková**
Osobní číslo: **P10000940**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství odborných předmětů**
Název tématu: **Formy výskytu kyberšikany na středních odborných školách
v závislosti na druhu školy**
Zadávající katedra: **Katedra pedagogiky a psychologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl: Porovnat formy výskytu kyberšikany na vybraných středních odborných školách v závislosti na druhu školy

Metoda: Dotazníkové šetření

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

- [1] ŘÍČAN, Pavel. Agresivita a šikana mezi dětmi : jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. 1. vyd. Praha : Portál, 1995. 95 s. ISBN 80-7178-049-9.
- [2] VÁGNEROVÁ, Kateřina. Minimalizace šikany, Praktické rady pro rodiče. 1. vyd. Praha : Portál, 2009. 147 s. ISBN 9788073676117.
- [3] HOLEČEK, Václav. Agresivita a šikana mezi dětmi. 1. vyd. Plzeň: Pedagogické centrum, 1997. 56 s. ISBN 80-7020-004-9.
- [4] ROGERS, Vanessa. Kyberšikana. 1. vyd. Praha : Portál, 2011. 104 s. ISBN 978-80-7367-984-2.
- [5] ŠTURMA, Jaroslav. Šikanování a šikanování jako pedagogický problém. 1. vyd. Hradec Králové: LÍP, 2001. 24 s. ISBN 809022895X, 9788090228955.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce: 30. dubna 2012

Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2013

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.

vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2012

Čestné prohlášení

Název práce: Formy výskytu kyberšikany na středních odborných školách
v závislosti na druhu školy

Jméno a příjmení autora: Milena Maryšková

Osobní číslo: P10000940

Byla jsem seznámena/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložila elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedla jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 23. 04. 2013

Milena Maryšková

Poděkování

Tímto děkuji kantorům oslovených středních odborných škol, kteří byli ochotni pomoci mému výzkumu tím, že mi věnovali část svého vyučování. Zároveň děkuji žákům zmíněných škol za jejich upřímné odpovědi při vyplňování dotazníků. V neposlední řadě patří mé poděkování přátelům, kteří mi pomáhali s distribucí dotazníků do škol.

Abstrakt

Tato bakalářská práce je zaměřena na studium výskytu různých forem kyberšikany na vybraných středních odborných školách v Ústeckém kraji. Tyto školy byly záměrně zvoleny podle procentuálního zastoupení děvčat a chlapců. Byly zjišťovány především rozdíly ve výskytu kyberšikany na třech školách s početní převahou děvčat a dalších třech školách s větším procentuálním zastoupením chlapců. První část práce obsahuje vysvětlení důležitých pojmů a forem kyberšikany včetně některých statistických údajů vycházejících z výsledků nejnovějších výzkumů v oblasti kyberšikany. Druhá část práce potom nabízí vyhodnocení provedeného dotazníkového šetření a porovnání výskytu kyberšikany u chlapců a děvčat a na jednotlivých školách.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Kyberšikana, střední odborné školy, Ústecký kraj, agresor, oběť

Abstract

This bachelor thesis focuses on research in presence of different forms of cyberbullying in selected secondary technical schools in Ústecký region. These schools were selected intentionally according to proportional representation of girls and boys. Differences in presence of cyberbullying were being determined in three schools with major share of girls and in next three schools where boy proportion was dominant. The initial part contains clarification on important definitions and forms of cyberbullying including statistic data resulting from the latest inquiries in this domain. The other part offers evaluation of questionnaire investigation and comparison of cyberbullying occurrence in cases of boys and girls in individual schools.

KEY WORDS:

Cyberbullying, secondary technical schools, Ústecký region, aggressor, victim

Obsah

Seznam grafů.....	9
Seznam tabulek	10
Seznam použitých zkratk.....	12
Úvod	13
1. Problematika šikany	14
1.1. Typologie agresorů šikany	14
1.2. Typologie obětí šikany	15
1.3. Typy šikany	15
2. Vymezení pojmu kyberšikana.....	16
3. Základní rozdíly mezi kyberšikanou a šikanou	16
3.1. Kyberagresor	17
3.2. Kyberoběť	18
4. Druhy kyberšikany	19
5. Metody kyberšikany	20
5.1. Přímé metody	20
5.2. Nepřímé metody.....	22
6. Výskyt kyberšikany.....	22
7. Prevence a obrana	26
8. Aspekty webových stránek s potenciálem pro výskyt a šíření kyberšikany	27
8.1. Facebook	28
8.2. Youtube	28
9. Střední odborné školy v Ústeckém kraji.....	29
10. Cíl práce	31

11. Metody výzkumu	31
12. Předpoklady.....	32
13. Charakteristika výzkumného vzorku	34
13.1. Střední průmyslová škola, Teplice	35
13.2. Střední průmyslová škola, Ústí nad Labem	35
13.3. Střední škola stavební, Teplice	36
13.4. Střední škola obchodu a služeb, Teplice	37
13.5. Střední škola obchodu, řemesel a služeb, Ústí nad Labem	37
13.6. Střední škola řemesel a služeb, Děčín.....	38
14. Výsledky výzkumu.....	39
14.1. Vyhodnocení předpokladů	51
Závěr.....	54
Příloha	59

Seznam grafů

Graf 1 Nejčastější formy kyberšikany (Krejčí a Kopecký, 2012)	23
Graf 2 Procentuální výskyt jednotlivých forem kyberšikany u žáků amerických škol (http://cyberbullying.us/research)	24
Graf 3 Výskyt různých forem kyberšikany na amerických školách v závislosti na pohlaví respondentů (http://cyberbullying.us/research)	25
Graf 4 Grafická vyhodnocení otázky 1	39
Graf 5 Grafické vyhodnocení otázky 2	40
Graf 6 Grafické vyhodnocení otázky 3	41
Graf 7 Grafické vyhodnocení otázky 4	42
Graf 8 Grafické vyhodnocení otázky 5	43
Graf 9 Grafické vyhodnocení otázky 6	44
Graf 10 Grafické vyhodnocení otázky 7	45
Graf 11 Grafické vyhodnocení otázky 9	46
Graf 12 Ot. 9 Jaké povahy byl/y tento/tyto záznam/y?	47
Graf 13 Grafické vyhodnocení otázky 10	47
Graf 14 Grafické vyhodnocení otázky 11	48
Graf 15 Grafické vyhodnocení otázky 12	48
Graf 16 Grafické vyhodnocení otázky 13	49
Graf 17 Ot. 13 Pokud ano, zaškrtni jakým způsobem.	49
Graf 18 Ot. 13 Pokud ano, jaké jsi měl/a pocity?	50
Graf 19 Ot. 13 Pokud ano, komu ses s tím svěřil/a?	50

Seznam tabulek

Tabulka 1 Počet respondentů na vybraných školách.....	34
Tabulka 2 Věková skladba respondentů ze SPŠ Teplice.....	35
Tabulka 3 Věková skladba respondentů ze SPŠ Ústí nad Labem	36
Tabulka 4 Věková skladba respondentů ze SŠS Teplice.....	36
Tabulka 5 Věková skladba respondentů ze SŠOS Teplice.....	37
Tabulka 6 Věková skladba respondentů ze SŠOŘS Ústí nad Labem.....	37
Tabulka 7 Věková skladba respondentů ze SŠŘS Děčín	38
Tabulka 8 Ot. 1 Setkal/a ses někdy s pojmem kyberšikana.....	39
Tabulka 9 Ot. 2 Kde ses s tímto pojmem setkal/a?	40
Tabulka 10 Ot. 3 Kolik času trávíš denně na internetu?.....	41
Tabulka 11 Ot. 4 Zaškrtni body, které podle tebe samy o sobě spadají pod pojem kyberšikana.	42
Tabulka 12 Ot. 5 Zaškrtni, které internetové stránky či programy pravidelně (každý týden) využíváš.	43
Tabulka 13 Ot. 6 Pokud vlastníš účet na některé ze zmíněných sociálních sítí, jaké informace na svém profilu neomezeně zveřejňuješ?	44
Tabulka 14 Ot. 7 Zveřejňuješ na zmíněných stránkách fotografie nebo videa jiných osob bez jejich vědomí nebo souhlasu?	45
Tabulka 15 Ot. 8 Co si myslíš o zveřejňování těchto dat?	45
Tabulka 16 Ot. 9 Našel/a jsi někdy na internetu vulgární, urážlivé nebo intimní fotografie či videa zachycující tebe nebo lidi z tvého okolí?	46
Tabulka 17 Ot. 9 Pokud ano, kdo byl na záznamu zachycen?	46

Tabulka 18 Ot. 10 Baviš se nelichotivě o třetí osobě na internetu tak, aby byl tvůj rozhovor přístupný více lidem, než kteří se jej účastní?	47
Tabulka 19 Ot. 11 Psal/a jsi někdy někomu (spolužákovi nebo kamarádovi) opakovaně výhružnou nebo hanlivou SMS, MMS, email, zprávu na jakémkoliv chatu, nebo jsi uskutečnil telefonát podobného typu?	48
Tabulka 20 Ot. 12 Dostal/a jsi někdy opakovaně výhružný či hanlivý email, SMS, MMS, telefonát nebo zprávu na chatu?	48
Tabulka 21 Ot. 13 Domníváš se, že ses stal/a někdy ve svém životě obětí kyberšikany? ..	49
Tabulka 22 Vyhodnocení předpokladu 4.....	51
Tabulka 23 Vyhodnocení předpokladu 5.....	52
Tabulka 24 Vyhodnocení předpokladu 6.....	52

Seznam použitých zkratk

IT	informační technologie
SOŠ	střední odborná škola
SPŠ	střední průmyslová škola
SŠOŘS	střední škola obchodu, řemesel a služeb
SŠOS	střední škola obchodu a služeb
SŠŘS	střední škola řemesel a služeb
SŠS	střední škola stavební
Ot.	otázka

Úvod

Kyberšikana je poměrně nový jev, který se plně rozšířil až koncem 20. století s nástupem mobilních telefonů a především internetu. Tyto moderní technologie vytvářejí virtuální svět, v němž jsou lidé anonymní a mohou komunikovat s ostatními, aniž by byli fyzicky přítomni. Nejsou přitom omezeni svými společenskými rolemi nebo problémy vyplývajícími z osobního kontaktu s lidmi.

Cílem této bakalářské práce je porovnat formy výskytu kyberšikany na vybraných středních odborných školách. Pro svůj výzkum jsem zvolila školy z Ústeckého kraje, ze kterého pocházím. Důležitým aspektem pro výběr konkrétních škol, kde byl výzkum realizován, byla především jejich přijatelná dostupnost vzhledem k místu mého bydliště. Dalšími faktory byly převaha dívek nebo chlapců a oborové zaměření.

Množství způsobů, jak páchat kyberšikanu je velmi mnoho, ale z mnoha výzkumů vyplývá, že nejčastější formou kyberšikany je slovní obtěžování, šíření pomluv, zveřejňování fotografií a videí a neustálé prozvánění. Ve své práci se tedy především zaměřuji na výskyt těchto forem kyberšikany.

Důležitým aspektem této práce je rovněž studium povědomí žáků o problematice kyberšikany. Jedná se o nový jev, o kterém se všeobecně mluví méně než o ostatních typech šikany. Mnozí žáci se proto stávají agresory, aniž by si toho byli vědomi. Oběti pak pocítují důsledky jejich jednání, ale nedokážou se bránit, protože nevědí, že i takové útoky spadají do oblasti šikany.

Tato práce obsahuje krátkou charakteristiku fyzické a psychické šikany s odkazem na přední české a některé zahraniční pedagogy a psychology. V poslední době vznikají v největší míře internetové stránky, které mají za účel informovat své čtenáře a poskytnout jim rady na obranu proti kyberšikaně.

Možná také tato bakalářská práce napomůže ke zlepšení povědomí žáků o kyberšikaně a omezení jejího výskytu v dotazovaných třídách, nebo alespoň donutí oběti vyhledat pomoc.

1. Problematika šikany

Slovo šikana pochází z francouzského „chicane“, což je výraz pro zlomyslné týrání, obtěžování či pronásledování. (Říčan, 1995, s. 25)

Zdeněk Martínek (2009, s. 109) vymezil školní šikanu jako situaci, kdy jeden nebo více žáků úmyslně a zpravidla opakovaně týrá spolužáky za použití agrese nebo manipulace. Toto chování musí zároveň splňovat několik podmínek;

- Jedná se o převahu síly agresora nad obětí. Touto silou není myšlena pouhá fyzická převaha, která může spočívat už v samotném počtu agresorů, ale také psychická.
- Oběť vnímá útok jako nepříjemný.
- Útok je opakovaný.

Kyriacou (2005, s. 26) pak šikanu vymezil jako trvalé agresivní jednání s úmyslem způsobit oběti utrpení. Toto jednání se projevuje fyzickými, slovními nebo nepřímými útoky, které vedou k vyloučení jedince ze společnosti.

1.1. Typologie agresorů šikany

Martínek (2009) vymezil čtyři různé typy agresorů, kteří se objevují ve školách. Prvním typem je hrubý, fyzický jedinec, který využívá síly a fyzické převahy. Zpravidla se ke svým obětem chová podobným způsobem, jak je s ním jednáno v rodině.

Druhý typ agresora se vyznačuje opačnými rysy. Je jemný a kultivovaný a k dospělým lidem se chová velmi slušně. Mívá kolem sebe skupinku příznivců, která plní jeho příkazy, takže je potom pro učitele velmi těžké útočníka odhalit. Toto chování často vyplývá z tvrdé výchovy, která se podobá vojenskému drilu.

Takzvaný „agresor srandista“ učitelům rovněž připadá jako poměrně příjemný člověk. Psychické i fyzické týrání považuje za pouhý vtip, protože nedostal z rodiny jasně vymezené hranice pro jeho chování.

Posledním a čím dál tím častějším typem je pak agresor spouštějící ekonomickou šikanu. Jedná se o děti, které rozhodně netrpí hmotnou nouzí, ale místo citu a lásky od svých rodičů dostávají spíše nadstandardní materiální zabezpečení. Rodiče je často tlačí k úspěchu za každou cenu. Rovněž je učí opovrhovat sociálně slabými lidmi. Tito agresori

si pak neumí vážit ničeho, ani mezilidských vztahů. Využívají náklonnosti většiny třídy, která spočívá v obdivu jejich majetku a různých vymožeností, k tomu, aby na tomto principu vytvořili novou třídní hierarchii. (Martínek, 2009; Vágnerová, 2009, Šturma, 2001)

1.2. Typologie obětí šikany

Bendl (2003) uvádí jako možný důvod pro šikanování jinakost či odlišnost obětí. Nemusí se přitom jednat pouze o barvu pleti, obezitu nebo výstřední způsob oblékání. Často jsou oběťmi také nově příchozí žáci.

Další autoři popisují oběti, jako jedince, kteří od pohledu vypadají slabí, ať už o tom vypovídá vyzáblá postava nebo barva pleti. Jedná se o děti, které se neumějí prosadit ani bránit, jsou zamlklé, osamocené a po útoku se rozbřečí nebo zuří takovým způsobem, který agresory povzbudí k dalšímu útoku.

Děti, které byly příliš dlouhou dobu nadměrně chráněny svými matkami nebo babičkami se ve škole stávají potenciálními oběťmi. Toto nebezpečí je umocněno v případě, kdy jsou spolužáci svědky tohoto protektivního či přehnaně láskyplného chování.

Jedny z nejčastějších obětí bývají učitelské děti a to především, pokud navštěvují stejnou školu, kde jejich rodiče učí. Tyto děti si ve škole nemohou dovolit to samé, co jejich spolužáci, protože jsou pod neustálým dozorem. Nejhorší situace nastávají, když se dítě a jeho rodič/učitel potkávají ve stejné třídě.

Dalším typem obětí jsou děti handicapované, které mají velmi omezenou možnost ubránit se fyzickému útoku. (Martínek, 2009; Vágnerová, 2009; Holeček, 1997)

1.3. Typy šikany

Kolář (2001) vymezil osm typů šikany. Toto rozdělení kombinuje aktivní a pasivní, fyzické a verbální a přímé a nepřímé jednání agresora. Jednotlivé typy se pak rozlišují podle toho, zda je agresor sám útočníkem nebo zda k útoku nabádá své příznivce. Dále odlišuje bití či různé formy kontaktního mučení od nucení oběti k nějaké nepříjemné aktivitě či naopak bránění dosažení jejích potřeb. Verbální šikana pak dostává formu pomluv i nadávek.

2. Vymezení pojmu kyberšikana

Kopecký a Krejčí (2010) popsali pojem kyberšikana jako ubližování či poškozování osob prostřednictvím informačních a komunikačních technologií. Tento způsob jednání útočníka řadí kyberšikanu do oblasti psychické šikany.

Příklady kyberšikany, které ve své knize uvádí Vanessa Rogers (2011), jsou urážlivé zprávy prostřednictvím mobilních telefonů nebo internetových komunikačních sítí. Ještě větší dopad má zveřejňování fotografií či videí nebo dokonce tvorba blogů či webových stránek týkajících se oběti šikany. Zvláštním případem je pak zneužití identity oběti pro komunikaci s dalšími lidmi pod jejím jménem.

Vágnerová a kol. (2009) označuje projevem kyberšikany také krádež osobních údajů z počítače oběti například infikováním počítače virem. Kolář (2011) pak výčet doplňuje o pořádání některých typů internetových anket a vytváření fotomontáží (např. pornografických fotografií) s tváří oběti.

3. Základní rozdíly mezi kyberšikanou a šikanou

Anonymita

Nejzásadnějším rozdílem mezi šikanou a kyberšikanou je, že v případě kyberšikany bývá agresor anonymní. To mu dává pocit bezpečí a možnost minimalizovat pocit viny díky jistému odstupu od svých obětí. Tato anonymita pak může vyústit v nedůvěru oběti v ostatní lidi či v jakési paranoidní chování.

Místo

Zatímco školní šikana se odehrává ve škole nebo v lokalitě, kde se žáci nacházejí nebo kde bydlí, kyberšikana se může neomezeně rozšířit informačními kanály a její trvání závisí zpravidla pouze na agresorovi.

Kontrola

Kyberšikana postrádá klasické znaky šikany, které lze zpozorovat u agresora nebo oběti. Je velmi náročné agresora vypátrat a oběti mají omezené prostředky, jak se bránit.

Čas a publikum

Běžná šikana je jednorázové jednání vůči oběti, které je sice opakované, ale přesto má vždy omezenou dobu trvání. Tento jev pro kyberšikanu neplatí. Oběť je pod nátlakem kdykoliv se nachází v blízkosti některého z prostředků kyberšikany, a pokud není, ani pak se nevyhne pomluvě či zesměšňujícím obrázkům. S tím souvisí také publikum, které je svědkem kyberšikany. Množství lidí s přístupem k diskreditujícím prostředkům je prakticky neomezené. (<http://proti-sikane.saferinternet.cz>)

3.1. Kyberagresor

Samotná typologie agresorů se zde liší. V případě kyberšikany jimi nebývají lidé s fyzickou převahou nebo využívající sil svých přívrženců. Jediná převaha, kterou agresor ukazuje, spočívá ve využívání informačních prostředků. Typy takovýchto osobností tak mohou být různorodé.

Campfield (2006) agresora definuje především jako člověka lhostejného k emocím oběti. Nevidí skutečný dopad jeho jednání na stav oběti, a tak pociťuje menší míru viny či strachu.

Lze rozlišit několik odlišných typů agresorů, kterými jsou „pomstychtivý andílek, bažící po moci, sprostý holky a neúmyslný kyberagresor“. (Kavalír a spol., 2009) *Pomstychtivý andílek* je člověk, který se nepovažuje za agresora, ale spíše za ochránce sebe nebo druhých před opravdovým zloduchem, který je pak jeho obětí. Tento člověk pravděpodobně chápe dopad jeho chování na oběť, protože se on sám nebo jeho blízcí setkali se šikanou nebo přímo kyberšikanou vůči své osobě. Jedná se však o akt pomsty, takže útočník se snaží vyvolat podobné emoce u své oběti.

Bažící po moci dávají prostřednictvím kyberšikany najevo svou autoritu a snaží se tak ostatní ovládat. Tyto typy potřebují publikum, aby se mohly svými činy chlubit a ukazovat svoji moc. Takový člověk bývá často obětí běžné šikany a v kyberprostoru si potom posiluje své sebevědomí. V tomto ohledu se pak motiv jeho jednání ve formě pomsty podobá předchozímu typu kyberagresora. Liší se však motivací.

Sprostý holky je výraz zpravidla pro znuděné dívky, které hledají zábavu na účet druhých. Oběťmi těchto agresorů bývají ve většině případů také dívky, které v agresorech vyvolávají závist nebo jsou v reálném životě nepopulární svým chováním či zjevem. Kyberšikana je často páchána celou skupinou děvčat, která si tak navzájem dodávají odvalu a hledají obdiv u ostatních členů skupiny. Tento jev je typický pro především

dospívající dívky ve věku, kdy si více všímají svého vzhledu a oblíbenosti u svých spolužáků a kamarádů. Páchání kyberšikany pak může být motivováno snahou zapůsobit na chlapce.

Neúmyslný kyberagresor páchá kyberšikanu v bezmyšlenkovitých urážlivých rozhovorech na chatu. Odpovídá ve vzteku či frustraci a zveřejněním videa nebo pomluvou tak vrací úder někomu, kdo mu před tím ublížil, což opět připomíná motivaci pomstychtivého andílka. Při tomto jednání jej vůbec nenapadne, že právě páchá kyberšikanu. (Kavalír a spol., 2009)

3.2. Kyberoběť

Podobně je na tom i charakteristika oběti, kterou nebývá ve všech případech outsider. Campfield (2006) však uvádí, že povahové rysy oběti v reálném životě často vybízejí agresora k páchání kyberšikany. V jeho výzkumu vykazovaly oběti menší míru respektu mezi vrstevníky nebo měly například neobvyklý zvyk, který provokoval lidi v jejich okolí. Oproti obětem běžné šikany, které reagují na útoky na jejich osobu depresí, úzkostí a osamocněním, mohou naopak tito jedinci vykazovat příznaky externalizace problémů, jako jsou agresivita, porušování pravidel nebo deviantní chování.

Dopad kyberšikany na oběť, především v oblasti dlouhotrvajících negativních myšlenek, může být v některých případech horší než u běžné šikany. Působení kyberšikany je prakticky neomezeně dlouhé, což může mít vliv na duševní nestabilitu oběti, která pak může vyústit až v sebevražedné sklony. Některými obrannými mechanismy oběti může být vyhýbavost nebo sociální izolace.

V počátcích se jedná především o kybernetickou izolaci, tedy omezení návštěvnosti sociálních sítí nebo používání mobilního telefonu. Toto chování však jedince v konečném důsledku izoluje od svých přátel, protože právě sociální sítě dnes hrají velmi důležitou roli v komunikaci dnešní mládeže.

S dlouhodobým působením kyberšikany, které se oběť nedokáže sama bránit, přichází pocit ohrožení následovaný typickými fyzickými a psychickými projevy. Oběti mohou reagovat pasivitou nebo naopak agresivním chováním, záškoláctvím, kterým se oběti vyhýbají agresorovi, a nebo mohou vzniknout v životě oběti zástupné aktivity odvádějící pozornost od problému kyberšikany. V nejhorším případě hledá únik v užívání drog. (www.e-bezpeci.cz)

4. Druhy kyberšikany

Rogers (2011) rozlišila ve své knize několik druhů kyberšikany. Prvním z nich je tzv. *nářez* či *souboj* (*flaming*). Jedná se o urážlivé nebo útočné internetové diskuze, popřípadě o zasílání hrubých, či vulgárních a výhružných zpráv.

Dalším typem je *obtěžování* (*harassment*), které se projevuje opakovaným posíláním útočných, urážlivých či nevyžádaných zpráv.

Pomlouvání (*denigration*) má podobný průběh jako v případě běžné verbální šikany. I v tomto případě dochází k šíření pomluv a lží prostřednictvím komunikačních prostředků za účelem poškození reputace dotyčného.

Přetvářka nebo též *předstírání* (*impersonation*) je poměrně nebezpečný jev, jehož oběťmi se mohou stát i slavné osobnosti nebo například politici. Vydáváním se za tuto osobu a šířením komentářů či jiných materiálů pod jejím jménem je možné velmi snadno poškodit její kariéru. Takto lze zneužít cizí e-mailové adresy, profilu na facebooku a dalších sociálních sítích nebo pouhého komentáře na webových diskuzích podepsaného pod jménem oběti.

Zveřejňování citlivých informací o oběti, jejích tajemství a ztrapňujících obrázků se nazývá *prozrazení* (*outing*). Takto bývá často zveřejňována sexuální orientace oběti, což může mít poté za následek vznik fyzické či psychické šikany ve společnosti oběti.

Zvláštním druhem kyberšikany pomocí zveřejňování zesměšňujících videí je poměrně nový trend s názvem *happy slapping* (*veselé fackování*). Jedná se o spojení fyzické šikany s kyberšikanou. Agresoři vyčkají na vybranou oběť, a potom sami natočí svůj útok, který má především za úkol šokovat nebo vzbudit obdiv u svých vrstevníků.

Podvod (*trickery*) se ve svém důsledku podobá prozrazení, protože oběť je podvodem donucena prozradit tajemství či citlivé informace, které jsou následně veřejně vyzrazeny.

Vyloučení (*exclusion*) znamená úmyslné vyloučení oběti z on-line skupiny, což může být pro některé osoby stejně bolestivé jako vyloučení ze školního či pracovního kolektivu.

Posledním typem kyberšikany je *kyberpronásledování* (*cyberstalking*). Tento typ se projevuje zasíláním zstrašujících zpráv, neustálým pronásledováním a opakovaným ponižováním. Výsledkem je, že se oběť bojí o vlastní bezpečnost. (Willard, 2007)

Termín *kybergrooming* znamená snahu internetových uživatelů vyvolat v dítěti důvěru a připravit je tak na následnou schůzku v reálném životě zpravidla za účelem pohlavního zneužití oběti. Groomer s obětí komunikuje až několik měsíců. Vyznačuje se především velkou trpělivostí a přátelským vystupováním. Vztah s obětí se snaží udržet v tajnosti a jeho motivací je dosáhnout sexuálního uspokojení prostřednictvím vykořisťování mladé oběti. (Kavalír, Rottová, 2009)

5. Metody kyberšikany

Americká kyberprávníčka a expertka na osobní bezpečí Parry Aftab na své informační webové stránce rozdělila metody kyberšikany na několik typů, přičemž základní rozdělení je na přímé a nepřímé (podobně jako v případě rozdělení šikany na aktivní a pasivní). (www.stopcyberbullying.org)

5.1. Přímé metody

Mezi přímé metody se řadí **zasílání SMS zpráv**. Mnozí lidé mají svůj mobilní telefon při ruce téměř 24 hodin denně. Zároveň jej považují za svou osobní vysoce ceněnou věc. Útočník může psát výhružné či nenávistné zprávy naprosto anonymně například přes internetové služby některých mobilních operátorů.

Na podobném principu funguje také **zasílání nevyžádaných e-mailů**. Opět mohou mít podobu výhružných, posměšných či vulgárních zpráv. V současné době se také objevují e-maily, které obsahují odkazy na porno a další nevhodné stránky. Ke konfliktu pak může dojít, prohlédne-li si rodič historii navštěvovaných stránek a zjistí, že jeho dítě navštěvuje velmi často pornografické stránky.

Internetové komunikační programy (tzv. instant messaging) typu Skype, ICQ či MSN nabízejí online konverzaci prostřednictvím chatování nebo hovorů. Forma obtěžování může být podobná jako v případě zasílání SMS zpráv. Tyto programy však nabízejí blokování konkrétních uživatelů, příchozích zpráv, nebo umožňují skrytí profilu před ostatními uživateli.

Tato nebezpečná komunikace probíhá také prostřednictvím **interaktivních her**, které umožňují online chatování mezi soupeři.

Velice nebezpečné je **nabourání se do počítačového systému** oběti, po kterém může dojít nejen ke ztrátě osobních údajů, ale především přístupových hesel do všech internetových programů. Důsledkem bývá, že se pachatel vydává za oběť, jedná v jejím jménu a záměrně tak ničí její reputaci. Rychlou změnou hesla po vniknutí do účtu původního uživatele, je mu potom znemožněno tento účet zablokovat. Tento druh kyberšikany vyžaduje velkou zručnost v oblasti IT, takže agresorem je spíše dospívající nebo dospělý člověk.

Ke krádeži osobních údajů a získání přístupových hesel slouží **zasílání nebezpečných programů** typu vir nebo spyware. Ty mohou navíc poškodit programy uživatele nebo odstranit důležitá data. Útoky tohoto typu nemusejí být nutně mířeny proti konkrétní osobě. Může se jednat o snahu hackera nabourat se do jakéhokoliv systému a ukázat tak své dovednosti ostatním.

Ničení reputace oběti nebo šíření pomluv je realizováno také prostřednictvím **zakládání webových stránek či blogů**, které mají za cíl prezentovat pomluvné informace, intimní fotografie či videa oběti. Tyto blogy navíc návštěvníkům umožňují přidat komentář, který pak často povzbudí agresora k páchání další kyberšikany. Kromě zakládání vlastních blogů je možné získat přístupové heslo k blogu oběti a změnit tak profil jeho osobní stránky. V současné době podobné stránky reprezentují jakýsi online deníček uživatelů, kterými jsou zpravidla dospívající. Ti mají potřebu podělit se s ostatními o své pocity a zážitky. Často si však neuvědomují, že tím odhalují informace o své osobě, jako jsou jejich zvyky, místa, kde se zdržují, pravidelné činnosti nebo koníčky. Tyto údaje potom může zneužít pachatel v reálném životě k vystopování své potenciální oběti.

Posílání obrázků přes e-maily nebo mobilní telefony může velmi rychle rozšířit diskreditující fotografie spolužáků nebo známých mezi stovky lidí. Velkým nebezpečím se tak stávají mobilní telefony s fotoaparátem, které se v rukou dětí mění v rychlou zbraň. Během několika vteřin pořídí fotografii oběti (velmi často učitele), kterou ihned rozešlou dalším lidem. V poslední době se objevuje jakási kombinace běžné šikany, zpravidla fyzické, s kyberšikanou, kdy si agresor útok nahraje a vyvěsí ho na nějaký internetový portál nebo jej rozešle svým kamarádům.

Oblíbenou zábavou pro mladistvé je **zakládání anket** o neoblíbenosti svých spolužáků. Tyto ankety slouží především k pobavení na účet oběti. Mají podobu například hlasování o neošklivějších lidech ve škole. Tento jev je typický především pro dospívající, kteří jsou vůči ostatním velmi kritičtí a netolerantní a zvyšují si své postavení ve skupině tím, že ponižují slabší jedince. (www.stopcyberbullying.org)

5.2. Nepřímé metody

Nepřímá metoda kyberšikany se v jistých bodech podobá pasivní formě šikany. Útok se tedy odehrává pomocí prostředníka. Může se stát, že tento prostředník nemá tušení, že se na kyberšikaně podílí. Může to být například rodič, který trestá své dítě, poté co na počítači objevil velké množství navštívených pornografických stránek, jejichž odkazy dostávalo jeho dítě formou e-mailů.

Zesměšňování nebo šíření pomluv, rozesílání fotografií a videí a vydávání se za oběť pomáhá agresorovi získat příznivce, kteří se potom stávají prostředníci pro uskutečnění dalších typů šikany odehrávajících se i mimo kybersvět. (www.stopcyberbullying.org)

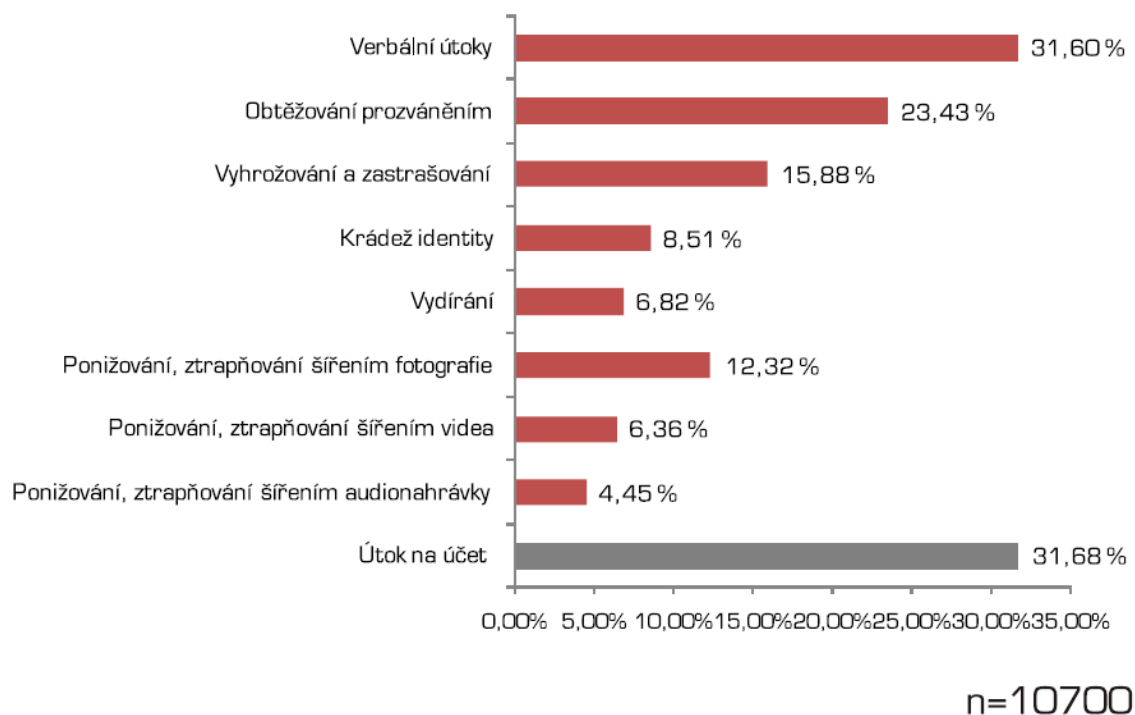
6. Výskyt kyberšikany

Z průzkumu internetového serveru E-bezpečí z roku 2008 vyplývá, že více než 71 % českých žáků si nahrává jiné osoby na své mobilní telefony. Průzkumu se přitom účastnilo 2000 respondentů ve věku 11–16 let. 4 % žáků nahrávalo další osobu kvůli pomstě. Přibližně 8% dětí nahrálo svého učitele a 5 % z nich potom zveřejnilo tuto nahrávku na některé webové stránky. (<http://cms.e-bezpeci.cz>)

Výzkum projektu E-bezpečí a Centra prevence rizikové virtuální komunikace z let 2009–2010 ukázal, že téměř polovina českých dětí (46,8 %) byla vystavena některé z forem kyberšikany. Z toho 15,8 % dostávalo urážlivé SMS, e-maily nebo vzkazy na chatu, dále 13,5 % řešila napadení svého elektronického účtu a zbylá procenta tvořily oběti ostatních typů kyberšikany.

Až dvě třetiny dětí jsou ochotny sdílet své osobní údaje s lidmi, které znají pouze z virtuálního světa. Více než polovina dětí sděluje adresu školy, kontaktní údaje (telefonní číslo, e-mail, Skype adresu apod.) a přes 10 % sděluje dokonce hesla ke svým účtům nebo PIN kód kreditní karty. Zajímavé také je zjištění, že 99,5 % dětí zná alespoň jednu sociální síť a 89,3 % si založilo na některé z těchto internetových stránek vlastní účet. (Krejčí, Kopecký, 2009)

Krejčí a Kopecký (2010–2011) ve své novější zprávě z obdobného výzkumného šetření uvádějí, že z celkového počtu 12500 žáků ZŠ a SŠ ve věku 11–17 let se již 59,4 % setkal s kyberšikanou. V porovnání s projektem prováděným v letech 2009–2010 znamená toto číslo 6 % nárůst. Nejčastěji se děti setkávají s verbálními útoky, útoky na osobní účty, spamováním nebo neustálým prozváněním.

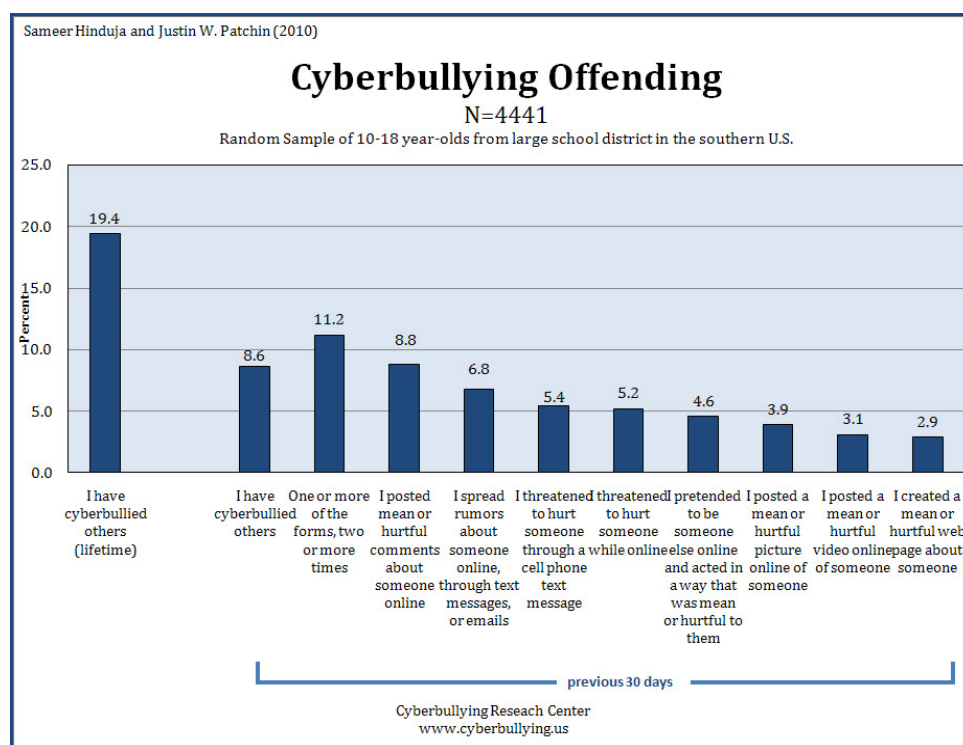
Graf 1 Nejčastější formy kyberšikany (Krejčí a Kopecký, 2012)

Nejnovější výzkum z přelomu let 2011/2012 realizovaný Centrem prevence rizikové virtuální komunikace pracoval celkem s 10830 dotazovanými ve věku 11–17 let, přičemž byly zapojeny všechny kraje v České republice. Až 56,53 % dětí bylo někdy v pozici oběti některé z forem kyberšikany. Oproti předchozímu výzkumu toto číslo ukazuje pokles obětí kyberšikany o 3 %. Autoři předpokládají, že toto mírné zlepšení nastalo díky lepší informovanosti dětí. Graf 1 ukazuje, že nejčastějším jevem byly verbální útoky a obtěžování prostřednictvím neustálého prozvánění. 31,68 % oslovených potvrdilo proniknutí cizí osoby na jejich účet (e-mail, sociální sítě, instant messenger apod.). Čtvrtina respondentů se přiznala k útoku na cizí účet a téměř polovina kyberšikany byla spáchána prostřednictvím sociálních sítí, přičemž účet na Facebooku mělo přes 80 % respondentů.

Studiem výskytu kyberšikany se také zabývala řada zahraničních autorů. Francine Dehue a spol. (2008) z holandské univerzity uvádí, že 15–20 % dotazovaných žáků zneužilo informačních technologií k trýznění ostatních. A více než polovina dospívajících ví o někom, kdo byl kyberšikanován. 35 % obětí přitom nezná identitu agresora, což má za následek zvyšující se intenzitu kyberšikany.

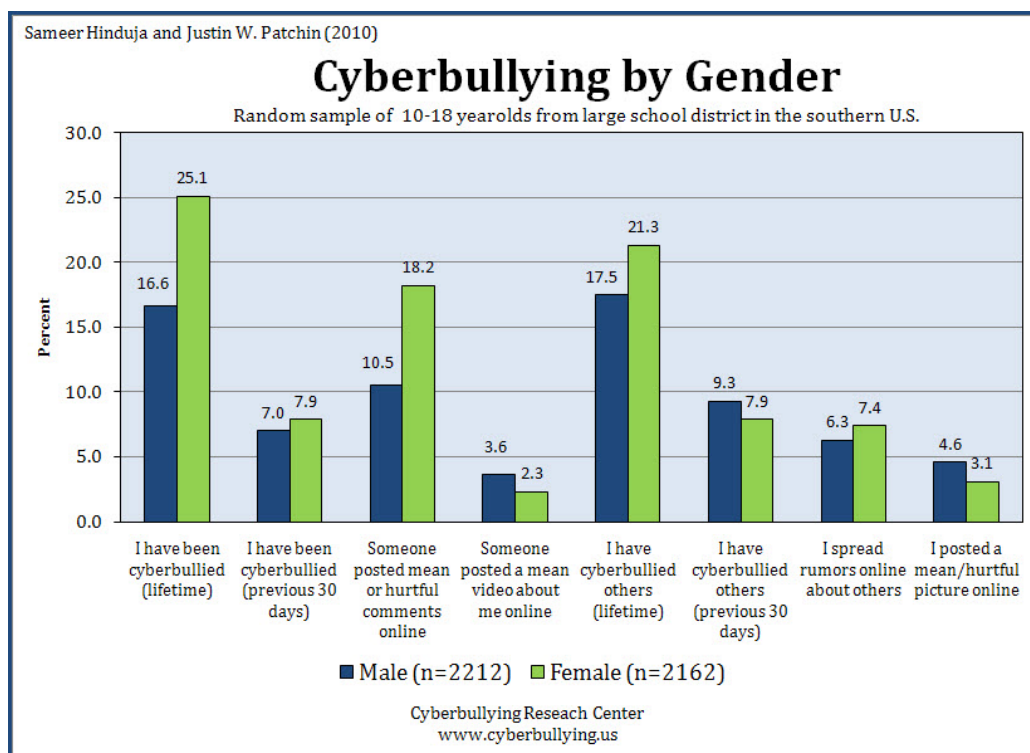
Centrum pro výzkum kyberšikany pod vedením Dr. Hinduji a Dr. Patchina zkoumá projevy kyberšikany od roku 2002. V roce 2005 byla pro informační účely zřízena volně přístupná webová stránka obsahující výsledky několikaletého výzkumu. Grafy, které ukazují procentuální výskyt kyberšikany ve vybraných školách, nejsou dle mého názoru příliš objektivní, protože každý rok je dotazován vzorek o výrazně vyšším nebo nižším počtu respondentů. Vzorky se navíc liší původem. Autoři uvádějí, že výskyt kyberšikany je vyšší v případě škol ve větších městech, ale zároveň se liší počet dotazovaných škol v jednotlivých letech. Autoři navíc použili v různých letech odlišné metody dotazování, kterými jsou elektronický a papírový způsob. (<http://cyberbullying.us/research>)

Zajímavé jsou grafy, které pocházejí z roku 2010. Graf 2 zkoumá procentuální výskyt různých forem kyberšikany u vzorku 4441 žáků ve věku 10–18 let navštěvujících vybrané americké školy. Výzkum se zabýval jevy, které se odehrály nejdéle třicet dní od vyplnění dotazníku. V této době se k páčání kyberšikany přiznalo 8,6 % respondentů. Nejvíce z nich vyvěsilo na internetu hanlivý komentář k jiné osobě.

Graf 2 Procentuální výskyt jednotlivých forem kyberšikany u žáků amerických škol
(<http://cyberbullying.us/research>)

Graf 2 zkoumá genderové rozdíly v oblasti kyberšikany. Je patrné, že děvčata mají více zkušeností s rolí kyberagresora i kyberoběti. Procento agresorů mužského pohlaví převažuje v případech, kdy se jedná o kyberšikanu využívající složitější technické dovednosti, jako jsou tvorba a vyvěšení obrázku nebo videa. Dívky zase spíše využívají formu pomluv a jiné slovní agrese. (<http://cyberbullying.us/research>)

Graf 3 Výskyt různých forem kyberšikany na amerických školách v závislosti na pohlaví respondentů (<http://cyberbullying.us/research>)

7. Prevence a obrana

V poslední době vznikla celá řada internetových stránek, které nabízejí rady pro prevenci kyberšikany. Nejčastěji jsou tyto rady formulovány do tzv. desater bezpečného internetu. Základní zásadou je jednání podle tzv. *netikety* (zásady slušného chování v internetovém světě). Při komunikaci přes internet jednáme vždy s jiným člověkem, tak že platí všechny principy slušného chování jako v reálném životě.

Uživatelé by se především měli řídit heslem „Co sám nerad, nečiň druhým“. Měli by zároveň dbát na ochranu osobních údajů a soukromých dat včetně fotografií či videí. Důležité je, aby si děti uvědomily, že nesmějí věřit každému a všemu, s čím se setkají nebo s kým chatují. Zvláště pak by tato online komunikace neměla vyústit v tajnou schůzku v reálném životě. Ochrana před virovým napadením spočívá v otevírání pouze ověřených internetových stránek, okamžitém odstraňování spamů a dostatečném zabezpečení internetu. (Kavalír, Rottová, 2009, s. 42)

Informační internetová stránka *Seznam se bezpečně!*, která vznikla pod záštitou MŠMT, obsahuje toto desatero bezpečného internetu (<http://www.seznamsebezpecne.cz>);

1. Nedávej nikomu adresu ani telefon. Nevíš, kdo se skrývá za monitorem.
2. Neposílej nikomu, koho neznáš, svou fotografii a už vůbec ne intimní.
3. Udržuj hesla k e-mailu i jinam v tajnosti, nesděluj je ani blízkému kamarádovi.
4. Nikdy neodpovídej na neslušné, hrubé nebo vulgární maily a vzkazy.
5. Nedomlouvej si schůzku na internetu, aniž bys o tom řekl někomu jinému.
6. Pokud narazíš na obrázek, video nebo e-mail, který tě šokuje, opusť webovou stránku.
7. Svěř se dospělému, pokud tě stránky uvedou do rozpaků nebo vyděsí.
8. Nedej šanci virům. Neotvírej přílohu zprávy, která přišla z neznámé adresy.
9. Nevěř žádné informaci, kterou na Internetu získáš.
10. Když se s někým nechceš bavit, nebav se.

Pokud se staneme obětí kyberšikany, je důležité dodržet následující postupy;

1. Ukončení komunikace

Je pravděpodobné, že útočník, který čeká na odezvu oběti, po čase sám útoky vzdá. Cílem útočníka totiž bývá provokace a vyvolání reakce napadeného.

2. Blokování útočníka

Na některých internetových portálech nebo v chatovacích místnostech je možné blokovat konkrétní osobu, pro kterou se pak uživatel stane „neviditelným“. V případě obtěžování pomocí SMS, telefonátů nebo e-mailů je potřeba změnit svůj účet nebo telefonní číslo.

3. Oznámení útoku

Především děti by měly o svém problému informovat dospělé, kteří mají mnohem více zkušeností s řešením podobných záležitostí. Je možné také bezplatně využít linku bezpečí.

4. Uchování důkazů

Jedině na základě důkazů je možné zahájit vyšetřování proti útočníkovi. (Kavalír, Rottová, 2009)

8. Aspekty webových stránek s potenciálem pro výskyt a šíření kyberšikany

Jedním z prostředků kyberšikany je internet. Ten je však zároveň velmi důležitou pomůckou pro studium, komunikaci a především se stal nenahraditelným a rychlým zdrojem informací. Je tedy naprosto logické, že většina rodičů umožňuje svým dětem častý přístup k internetu. V posledních letech došlo k rozvoji sociálních sítí, které jsou doménou především mladých lidí. Ti si však plně neuvědomují všechna rizika spjatá se zveřejňováním svých osobních údajů nebo například fotografií svých přátel a lidí ze svého okolí. Podle internetového serveru eBizMBA patřily mezi nejnavštěvovanější webové stránky k 15. 4. 2013 Google, Facebook, Yahoo! a Youtube.

8.1. Facebook

Facebook je sociální webový systém umožňující komunikaci mezi uživateli, sdílení dat nebo k zábavě. Jeho zakladatelem je Mark Zuckerberg, který Facebook zřídil v roce 2004 za původním účelem komunikace mezi studenty Harvardovy univerzity. K říjnu roku 2012 byla na této síti zaznamenána miliarda aktivních uživatelů. V současné době je webová stránka dostupná v 68 jazycích včetně češtiny. Jedná se o jednu z nejnavštěvovanějších webových aplikací na světě. (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Facebook>)

Facebook umožňuje uživatelům vytvořit si vlastní profil s osobními údaji a fotografií včetně nastavení soukromí, které určí, s jakými lidmi své informace budete sdílet. Je možné připojit se ke skupině lidí, navázat s dalšími uživateli „přátelství“ a komunikovat s nimi pomocí chatu, diskusních fór nebo přidáním komentářů na uživatelský profil.

Uživatel si může na svůj profil nahrát fotografie nebo videa, a tím si zřídit vlastní internetové album. Pomocí „zdi“, na níž jsou zachyceny všechny změny a příspěvky uživatele a jeho přátel (pokud to umožňuje nastavení jejich soukromí), je možné upozornit na plánované akce, okomentovat příspěvky ostatních uživatelů nebo se připojit k anketě, petici či offline shromáždění. Facebook také nabízí prostor pro reklamy, bazar, vznik fanclubů nebo oficiálních firemních stránek.

Kyberšikana na sociální síti se projevuje v celé řadě oblastí. Je možné zveřejnit diskreditující fotografie nebo videa oběti, dále je možné přidat urážlivý komentář nebo zprávu na chatu. Facebook umožňuje pořádání různých anket nebo vznik skupin uživatelů, kteří se společně podílejí na kyberšikaně oběti. Nebezpečí sociální sítě je také ve zneužití účtu jiného uživatele a odhalení jeho osobních údajů, změnou jeho profilu nebo vytvoření nového a vydávání se na síti za svou oběť. Je to zároveň ideální prostředí pro páčání kybergroomingu, protože mladí lidé jsou často ochotni zveřejnit velké množství informací o své osobě a rodině. (www.facebook.com)

8.2. Youtube

Youtube je v současnosti největší internetový server pro sdílení videí. Jeho zakladateli byli Chad Hurley, Steve Chen a Jawed, kteří jej zřídili v únoru 2005, a o rok

později se stala novým vlastníkem společnost Google. (<http://cs.wikipedia.org/wiki/YouTube>)

Youtube je v dnešní době velice populární díky možnosti shlédnout zajímavá videa pořízená přímo uživateli, různé televizní sestřihy, hudební videoklipy, soundtracky k filmům, celé epizody seriálů nebo dokonce filmy, upoutávky na filmové novinky a čas od času také živé koncerty nebo sportovní zápasy.

Nebezpečí tohoto serveru se skrývá především v ukládání videí, které jsou předmětem kyberšikany. Je velmi snadné najít celou řadu nahrávek, na nichž je zachycen pracovník školy v diskreditující situaci, zpravidla vyprovokován k afektivnímu jednání během vyučování. Poté, co jsem do vyhledavače napsala „učitelka“, objevilo se hned 13 různých videí, která byla pořízena za účelem zesměšnit kantorku. Po dalším hledání se mi podařilo najít některá videa, na nichž je učitel, nebo dokonce ředitel školy, vyprovokován k udělení fyzického trestu. Další videa potom zobrazují různé bitky a naschvály během školních přestávek. (www.youtube.com)

9. Střední odborné školy v Ústeckém kraji

Ústecký kraj na svých oficiálních webových uvádí 39 SOŠ veřejných a 19 soukromých. Jejich největší koncentrace je v okrese Most (12 škol), po němž následuje okres Litoměřice (10 škol). Nejméně škol je evidováno v okresech Teplice a Chomutov. (<http://m.atlasskolstvi.cz/>, <http://www.stredniskoly.cz/>, <http://www.kr-ustecky.cz/index.asp>)

Vzhledem k možné dostupnosti jednotlivých měst pro mou práci jsem vybírala mezi těmito školami z Mostu, Ústí nad Labem, Děčína a Teplic;

Veřejné školy

- Střední škola obchodu, řemesel, služeb a Základní škola, Ústí nad Labem, příspěvková organizace,
- Gymnázium a Střední odborná škola dr. Václava Šmejkal, Ústí nad Labem, příspěvková organizace,
- Střední škola stavební a technická, Ústí nad Labem, Čelakovského 5, příspěvková organizace,
- Střední průmyslová škola, Ústí nad Labem, Resslova 5, příspěvková organizace,
- Vyšší odborná škola zdravotnická a Střední škola zdravotnická, Ústí nad Labem, Palachova 35, příspěvková organizace,

- Obchodní akademie a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Ústí nad Labem, příspěvková organizace,
- Střední škola technická, Most, příspěvková organizace,
- Střední průmyslová škola a Střední odborná škola gastronomie a služeb, Most, příspěvková organizace,
- Vyšší odborná škola ekonomická, sociální a zdravotnická, Obchodní akademie, Střední pedagogická škola a Střední zdravotnická škola, Most, příspěvková organizace,
- Střední škola stavební, Teplice, příspěvková organizace,
- Střední škola obchodu a služeb, Teplice, příspěvková organizace,
- Hotelová škola, Obchodní akademie a Střední průmyslová škola, Teplice, Benešovo náměstí 1, příspěvková organizace,
- Střední škola řemesel a služeb, Děčín IV, Ruská 147, příspěvková organizace,
- Střední škola lodní dopravy a technických řemesel, Děčín VI, příspěvková organizace Děčín VI,
- Vyšší odborná škola a Střední průmyslová škola strojní, stavební a dopravní, Děčín, příspěvková organizace,
- Evropská obchodní akademie, Děčín I, Komenského náměstí 2, příspěvková organizace,
- Střední zdravotnická škola, Děčín, Čsl. mládeže 5/9, příspěvková organizace,
- Střední škola zahradnická a zemědělská Antonína Emanuela Komerse, Děčín-Libverda, příspěvková organizace.

Soukromé školy

- TRIVIS – Střední škola veřejnoprávní Ústí nad Labem, s. r. o.,
- Střední škola obchodu a služeb s.r.o. (Ústí nad Labem),
- Soukromá střední škola pro marketing a ekonomiku podnikání s. r. o. (Most 1),
- Střední odborná škola InterDACT s. r. o. (Most 1),
- Soukromá hotelová škola Bukaschool s.r.o. (Most 1),
- Střední škola diplomacie a veřejné správy s. r. o. (Most 1),
- Střední odborná škola podnikatelská, s. r. o. (Most 1),
- Střední škola technická AGC a. s. (Teplice).

(<http://m.atlasskolstvi.cz/>, www.strdniskoly.cz)

Jednalo se tak o seznam 26 SOŠ, z nichž 8 škol je soukromých. Výzkum jsem zaměřila pouze na školy veřejné a to s rozlišením na ty, které navštěvují z větší části dívky nebo chlapci. Mezi školy s převahou děvčat byly zařazeny SŠ zdravotnické v Ústí nad Labem, Děčíně a Mostě a SŠ hotelové, obchodní, gastronomické a SŠ řemesel a služeb. Školy s převahou chlapců jsou pak především školy s technickým zaměřením.

S ohledem na ochotu škol ke spolupráci a zajištění jejich podobného oborového zaměření byly vybrány tyto školy;

SŠ s početní převahou dívek

- Střední škola obchodu, řemesel, služeb, Ústí nad Labem, příspěvková organizace,
- Střední škola obchodu a služeb, Teplice, příspěvková organizace,
- Střední škola řemesel a služeb, Děčín IV, Ruská 147, příspěvková organizace,

SŠ s početní převahou chlapců

- Střední škola stavební, Teplice, příspěvková organizace,
- Střední průmyslová škola, Teplice, Benešovo náměstí 1, příspěvková organizace,
- Střední průmyslová škola, Ústí nad Labem, Resslova 5, příspěvková organizace.

10. Cíl práce

Cílem této práce je zjistit formy výskytu kyberšikany na středních odborných školách s ohledem na druh školy a pohlaví žáků, kteří je navštěvují. Z literárních pramenů vyplynuly nejčastější formy kyberšikany u současné mládeže. Z těchto forem bylo dotazníkové šetření zaměřeno především na slovní útoky a pomluvy prostřednictvím elektronické komunikace, zveřejňování videí či fotografií osob bez jejich souhlasu a neustálé prozvánění.

Školy byly rozděleny z hlediska početní převahy dívek či chlapců studujících na dané škole. Dalším faktorem pro výběr školy byla dostupnost lokality, kterou byl Ústecký kraj, a ochota škol ke spolupráci.

11. Metody výzkumu

Výsledků práce bylo dosaženo dotazníkovým šetřením, které bylo prostředkem kvantitativního výzkumu. Podkladem pro tvorbu dotazníku byla publikace *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů* od Jiřího Pelikána (2007).

Dotazník, který je součástí přílohy, byl tvořen 13 číslovanými a dalšími 5 doplňovacími otázkami. Pro snazší a objektivnější vyhodnocování byly zvoleny převážně

uzavřené a polouzavřené otázky, které pak byly v určitých případech rozšířeny dalšími otázkami otevřenými.

Struktura dotazníku byla sestavena tak, aby zajistila potvrzení či vyvrácení předpokladů, které se týkají především povědomí respondentů o problematice kyberšikany, genderových rozdílů ve formách kyberšikany a pocitů a reakcí případných kyberobětí.

Výsledkem kvantitativního výzkumu jsou především četnosti ve výskytu studovaných jevů. Ty jsou dále zpracovány do tabulek a grafů ukazujících jejich procentuální zastoupení.

12. Předpoklady

1. PŘEDPOKLAD: Více než polovina vzorku respondentů uvádí, že se stala obětí kyberšikany.

Vycházím z českých průzkumů autorů Krejčí a Kopeckého, kteří došli ke zjištění, že více než 50 % dospívajících se stalo obětí některého z druhů kyberšikany.

2. PŘEDPOKLAD: Většina cílové skupiny se setkala s pojmem kyberšikana a je schopna rozpoznat většinu uváděných metod kyberšikany.

Předpokládám, že respondenti využívají velké množství informačních technologií a zdrojů, díky kterým získali určité povědomí o podstatě kyberšikany. Většinou příkladů kyberšikany míním alespoň pět ze sedmi správných, které uvádím v otázce 4.

3. PŘEDPOKLAD: Nejčastějším zdrojem informací o kyberšikaně je pro respondenty škola.

Je v zájmu všech škol vytvářet prostředí minimalizující projevy běžné šikany i kyberšikany, a proto se domnívám, že školy své žáky na tyto jevy upozorňují.

4. PŘEDPOKLAD: Děvčata jsou častěji než chlapci potenciálními oběťmi nebo agresory kyberšikany formou šíření pomluv a slovních útoků v kyberprostoru.

Opět vycházím ze statistických výsledků prezentovaných v práci *Nebezpečí elektronické komunikace* 3. Otázky v mém dotazníku však nejsou sestaveny tak, aby respondent sám rozhodl, zda se stal obětí či agresorem. Předpokládám, že řada dotazovaných žáků se s pojmem kyberšikana setkala, ale nezná všechny její formy. Zároveň nemohu z odpovědí posoudit skutečnou povahu jednání respondentů. Mohu tak

pouze usoudit, zda je respondent potenciální oběť či agresor podle jeho chování a využívání různých prostředků v kybersvětě.

5. PŘEDPOKLAD: Chlapci jsou častěji než dívky potenciálními oběťmi i agresory kyberšikany prostřednictvím diskreditujících fotografií a videí šířených po internetu.

Tento předpoklad vyplývá z českých i amerických průzkumů zabývajících se také genderovými odlišnostmi v oblasti kyberšikany.

6. PŘEDPOKLAD: Respondenti, kteří tráví na internetu více než 4 hodiny a pravidelně využívají některou sociální síť, jsou častěji potenciálními agresory než ostatní respondenti.

Předpokládám, že respondenti, kteří tráví na internetu tolik času, mají více příležitostí páchat kyberšikanu. Pro některé z nich představuje internet a jeho aplikace hlavní zdroj zábavy, což může vést např. k rozšíření agresorů typu „sprostý holky“.

7. PŘEDPOKLAD: Dívky zveřejňují na sociálních sítích více osobních údajů než chlapci.

Při tomto předpokladu vycházím z vlastní zkušenosti, že dívky mají všeobecně větší potřebu se svěřovat a prezentovat svou osobu. Tento předpoklad jsem zvolila hlavně proto, že napovídá o chování respondentů v kybersvětě. Volně přístupné zveřejňování osobních údajů může ohrožovat bezpečí dětí v reálném světě a usnadňuje agresorovi páchajícímu tzv. kybergrooming najít si svou oběť na internetu.

8. PŘEDPOKLAD: Většina respondentů, kteří se přiznají ke zveřejňování fotografií nebo videí jiných osob bez jejich vědomí, si nemyslí, že je jejich jednání projevem kyberšikany.

Předpokládám, že někteří respondenti mají mezi sebou jakousi nepsanou úmluvu, že mohou tyto fotografie zveřejňovat na svých profilech. Pokud však některý z respondentů páchá prostřednictvím těchto dat kyberšikanu, domnívám se, že o svém jednání takto ani často neuvažuje.

9. PŘEDPOKLAD: Respondenti, kteří se stali obětí kyberšikany, byli nejčastěji pohoršeni a se svým problémem se svěřili kamarádům.

Nepředpokládám, že by většina forem kyberšikany, která probíhá mezi respondenty, byla takového charakteru, že by oběti pociťovaly úzkostné stavy, deprese či měli v úmyslu vzít si život. Usuzuji také, že se většina z nich svěřila svým kamarádům, protože

dospívající lidé mají ve svých kamarádech velkou oporu a představují pro ně v tomto věku větší autoritu než rodiče či učitelé.

10. PŘEDPOKLAD: Více než polovina respondentů objevila na internetu vulgární, urážlivé nebo intimní fotografie či videa zachycující vlastní osobu či lidi ze svého okolí.

Z vlastní zkušenosti předpokládám, že většina respondentů, kteří využívají sociální sítě, na tato data někdy narazila.

13. Charakteristika výzkumného vzorku

Dotazníkové šetření bylo provedeno na šesti středních odborných školách v Teplicích, Ústí nad Labem a Děčíně. Vzorek čítal 270 respondentů druhých a třetích ročníků ve věku 16–22 let. Z toho 113 bylo dívek a 157 chlapců. Tabulka 1 popisuje počet respondentů podle pohlaví na školách, ve kterých bylo prováděno dotazníkové šetření.

Počet respondentů v jednotlivých školách		
	Dívky	Chlapci
SPŠ (Střední průmyslová škola) Teplice	0	50
SPŠ (Střední průmyslová škola) Ústí nad Labem	0	50
SŠS (Střední škola stavební) Teplice	9	31
SŠOS (Střední škola obchodu a služeb) Teplice	42	8
SŠŘS (Střední škola řemesel a služeb) Děčín	30	8
SŠOŘS (Střední škola obchodu, řemesel a služeb) Ústí nad Labem	32	10
celkem	113	157

Tabulka 1 Počet respondentů na vybraných školách

13.1. Střední průmyslová škola, Teplice

Střední průmyslová škola se sídlem na Benešově náměstí v centru Teplic je pouze jednou částí ze skupiny tří škol sloučených od roku 2011. Druhými dvěma školami jsou Hotelová škola a Obchodní akademie. Pod SPŠ spadají tři vyučované čtyřleté obory Strojírenství, Informační technologie a Dopravní prostředky, které jsou zakončeny maturitní zkouškou.

Výroční zpráva školy z let 2011/2012 uvádí celkový počet žáků 311, z nichž 91 studovalo obor strojírenství, 89 informační technologie a 74 dopravní prostředky. Na této škole studuje převážná většina chlapců. Dokazuje to také fakt, že ze tří dotazovaných tříd různých ročníků a oborů bylo všech padesát respondentů mužského pohlaví.

Vzorek respondentů z této školy činil 50 chlapců ve věku 16–19 let z druhého a třetího ročníku oborů strojírenství a dopravní prostředky. Přesný počet žáků podle věku a oboru ukazuje tabulka 2.

Věková skladba žáků v jednotlivých oborech				
Obor/Věk	16 let	17 let	18 let	19 let
Strojírenství, 2. ročník	1	7	1	0
Dopravní prostředky, 2. ročník	3	11	1	0
Dopravní prostředky, 3. ročník	0	10	12	4

Tabulka 2 Věková skladba respondentů ze SPŠ Teplice

13.2. Střední průmyslová škola, Ústí nad Labem

Střední průmyslová škola v Ústí nad Labem patří mezi školy s početní převahou chlapců, kteří tvoří téměř 90 % všech žáků. Škola má dvě střediska v různých částech města. Respondenti zastupující tuto školu byli osloveni ve středisku v Resslově ulici.

Průmyslová škola nabízí technické maturitní i nematuritní obory převážně zaměřené na strojírenství, dopravu, IT a elektrotechniku. Výroční zpráva 2011/2012 udává, že k 31. 8. 2012 na škole studovalo celkem 295 žáků denního studia. Z toho jen devět žáků byla děvčata. Všechny 50 respondentů z oborů strojírenství a elektrotechnika byli chlapci ve věku 16–19 let.

Věková skladba žáků v jednotlivých oborech				
Obor/Věk	16 let	17 let	18 let	19 let
Strojírenství, 2. ročník	4	20	1	0
Elektrotechnika, 3. ročník	0	0	22	3

Tabulka 3 Věková skladba respondentů ze SPŠ Ústí nad Labem

13.3. Střední škola stavební, Teplice

Střední škola stavební, jejíž tři pobočky sídlí v Teplicích, Duchcově a Krupce, patří mezi školy s převahou chlapců. V loňském roce studovalo na škole celkem 821 žáků. Najdeme zde velké množství oborů, z nichž některé, převážně ekonomicky zaměřené, jsou zakončeny maturitou. Nejvíce žáků si vybralo obor mechanik opravář motorových vozidel (111) a podnikání (85).

Věková skladba žáků je poměrně rozmanitá, protože celá řada z nich již vystřídala několik středních škol. Není proto výjimkou, že se v prvních ročnících objevují žáci, kterým je kolem 22 let.

Věková skladba žáků v jednotlivých oborech					
Obor/Věk	16 let	17 let	18 let	19 let	20 let
Automechanik, 2. ročník	3	9	0	0	0
Truhlářské práce, 2. ročník	1	10	1	0	0
Ekonomika a podnikání, 3. ročník	0	2	8	3	3

Tabulka 4 Věková skladba respondentů ze SŠS Teplice

13.4. Střední škola obchodu a služeb, Teplice

Střední škola obchodu a služeb, která sídlí v Alejní ulici v Teplicích, vznikla již v roce 1897 a její první vyučované obory vyplývaly z potřeb regionu na vyučení sklářů, textilních a průmyslových pracovníků. Postupem času došlo k odtržení některých oborů za vzniku dalších škol. V roce 2008 pak byla škola sloučena se Střední školou textilní.

Celkem 11 oborů, z nichž 6 umožňuje zakončení maturitní zkouškou, je zaměřeno na textilní průmysl, podnikatelství a obchod, kosmetické služby a kadeřnictví. Na škole studovalo k datu 21. 3. 2013 celkem 450 žáků denního studia. Vzhledem k povaze oborů tvoří většinu žáků děvčata. Z 50 respondentů oborů kosmetické služby a obchodník bylo jen 8 chlapců.

Věková skladba žáků v jednotlivých oborech						
Obor/Věk	16 let	17 let	18 let	19 let	20 let	21 let
Kosmetické služby, 2. ročník	10	19	6	0	0	0
Obchodník, 3. ročník	0	1	8	4	1	1

Tabulka 5 Věková skladba respondentů ze SŠOS Teplice

13.5. Střední škola obchodu, řemesel a služeb, Ústí nad Labem

Tato škola vznikla 1. 9. 2012 sloučením Střední školy obchodu a služeb se sídlem v Keplerově ulici a Střední školy a Základní školy se sídlem v Trmčicích. Jedná se tedy o poměrně velkou školu, jejíž kapacita je 1400 žáků. Nabízí zároveň velké množství tříletých i čtyřletých oborů zakončených maturitou, které spadají do oblasti ekonomiky, gastronomie i textilního průmyslu.

Věková skladba žáků v jednotlivých oborech							
Obor/Věk	16 let	17 let	18 let	19 let	20 let	21 let	22 let
Prodavač, 2. ročník	6	7	5	4	1	0	1
Kuchař-číšník, 3. ročník	0	0	9	5	1	1	2

Tabulka 6 Věková skladba respondentů ze SŠOŘS Ústí nad Labem

13.6. Střední škola řemesel a služeb, Děčín

Střední škola řemesel a služeb se nalézá v Ruské ulici v centru Děčína. Jedná se o školu s těsnou převahou dívek, které tvoří 56 % žáků. Je možné vybrat si z jednoletých oborů určených pro absolventy s maturitou získanou na jiné škole, dále tříletých i čtyřletých oborů. Převážná většina z nich je zaměřena na potravinářský průmysl a gastronomické služby. Dále jsou zde zastoupeny kosmetické služby, podnikání, ale také truhlářské práce a oprava motorových vozidel.

Na škole ke dni 30. 9. 2012 studovalo 802 žáků denního studia, což je číslo, které uvádí výroční zpráva školy. Největší zájem je o obory kuchař-číšník a kadeřník. 38 vybraných respondentů se nachází ve věkovém rozmezí 16–22 let. Řada z nich má za sebou několik neúspěšných pokusů o dokončení středoškolského vzdělání na jiných školách, čemuž napovídá poměrně vysoký věk některých žáků.

Věková skladba žáků v jednotlivých oborech							
Obor/Věk	16 let	17 let	18 let	19 let	20 let	21 let	22 let
Prodavač, 2. ročník	3	10	4	0	1	2	1
Kuchař-číšník, 3. ročník	0	0	5	2	3	5	2

Tabulka 7 Věková skladba respondentů ze SŠRS Děčín

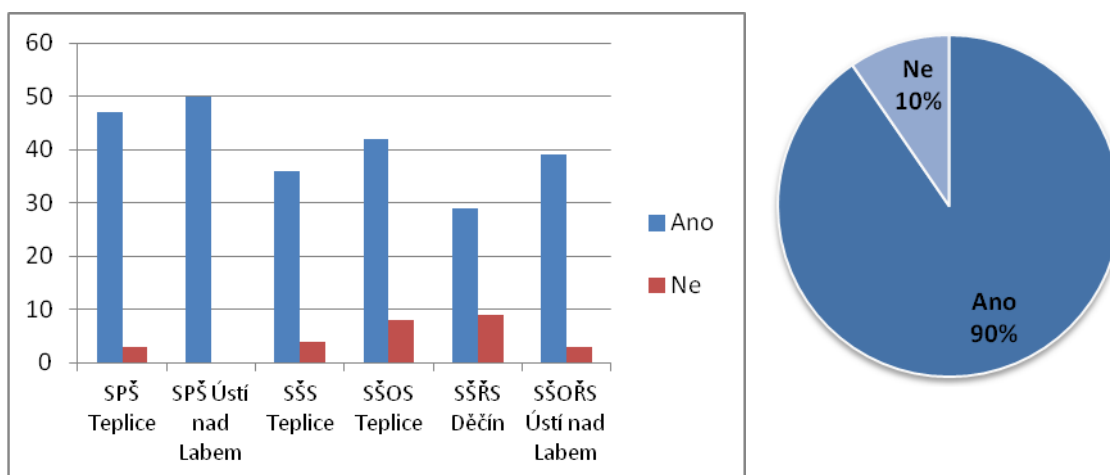
14. Výsledky výzkumu

1. Setkal/a ses někdy s pojmem kyberšikana?

Tato otázka zjišťuje povědomí respondentů o pojmu kyberšikana. Z tabulky 8 a grafu 4 vyplývá, že většina z nich se s tímto pojmem již setkala. Na Střední průmyslové škole v Ústí nad Labem odpovědělo „Ano“ celých 100 % respondentů. Na druhé straně na Střední škole řemesel a služeb má o tomto pojmu povědomí pouze 73 % dotazovaných.

	SPŠ Teplice	SPŠ Ústí nad Labem	SŠS Teplice	SŠOS Teplice	SŠŘS Děčín	SŠOŘS Ústí nad Labem
Ano	47	50	36	42	29	39
Ne	3	0	4	8	9	3

Tabulka 8 Ot. 1 Setkal/a ses někdy s pojmem kyberšikana

Graf 4 Grafická vyhodnocení otázky 1

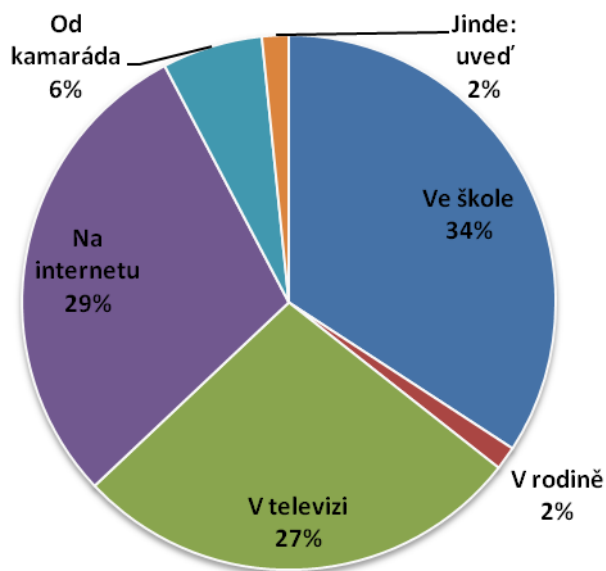
Druhá část grafu 4 ukazuje, že se s tímto pojmem setkala celkem 244 žáků, tedy 90 % respondentů. Na převážně chlapeckých školách je patrně povědomí o kyberšikaně lepší, protože odpověď „Ano“ zaškrtnulo 95 % z nich, zatímco na školách s početní převahou dívek to bylo o 10 % méně.

2. Kde ses s tímto pojmem setkal/a?

V pořadí druhá otázka zjišťuje, který zdroj informací o kyberšikaně u žáků převažuje. Jak ukazují tabulka 9 a graf 5, na všech školách převládá v odpovědích právě škola. Potom následuje televize a internet. Jen minimum respondentů získalo informace v rodině nebo od kamarádů. Mezi další zdroje uváděli žáci přednášky, časopisy, noviny a školní soutěže.

	SPŠ Teplice	SPŠ Ústí nad Labem	SŠS Teplice	SŠOS Teplice	SŠŘS Děčín	SŠOŘS Ústí nad Labem
Ve škole	28	39	22	38	13	29
V rodině	1	1	2	1	2	0
V televizi	29	26	18	24	19	19
Na internetu	28	28	20	29	20	20
Od kamaráda	3	4	7	6	4	6
Jinde: uveď	2	1	1	0	2	2

Tabulka 9 Ot. 2 Kde ses s tímto pojmem setkal/a?

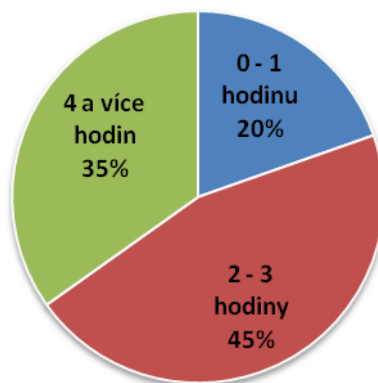
Graf 5 Grafické vyhodnocení otázky 2

3. Kolik času trávíš denně na internetu?

Zjištění počtu hodin, které respondenti tráví denně na internetu je podstatný především pro předpoklad č. 6. Jak ukazuje graf 6, žáci tráví na internetu ve většině případů 2–3 hodiny denně.

	SPŠ Teplice	SPŠ Ústí nad Labem	SŠS Teplice	SŠOS Teplice	SŠŘS Děčín	SŠOŘS Ústí nad Labem
0 - 1 hodinu	12	4	9	14	10	4
2 - 3 hodiny	30	21	20	17	15	20
4 a více hodin	8	25	11	19	13	18

Tabulka10 Ot. 3 Kolik času trávíš denně na internetu?

Graf 6 Grafické vyhodnocení otázky 3

4. Zaškrtni body, které podle tebe samy o sobě spadají pod pojem kyberšikana.

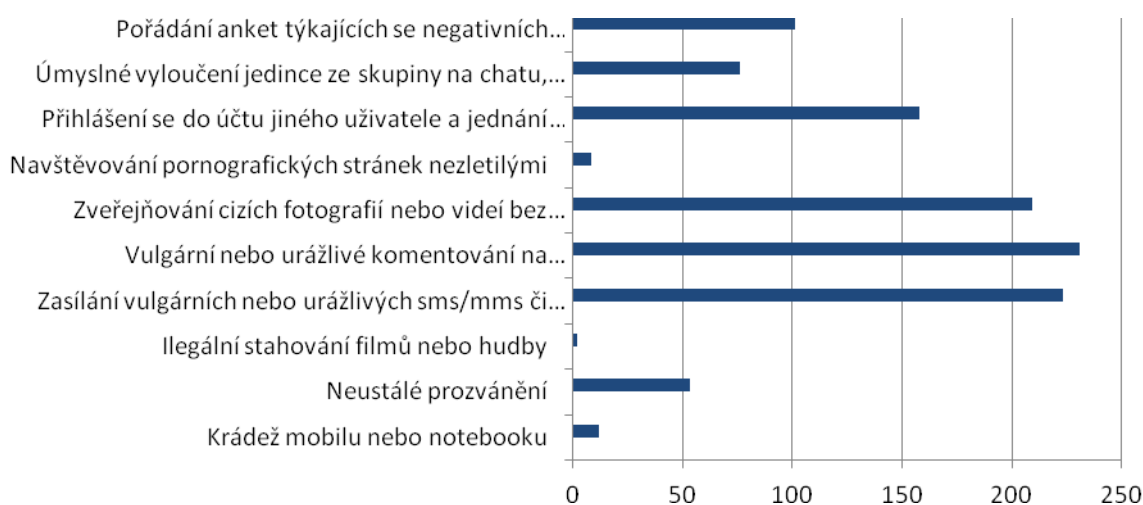
Účelem této otázky je zjistit povědomí respondentů o formách kyberšikany. Mezi deseti body, ze kterých žáci vybírali, byly vloženy tři odpovědi, jež nespadají pod pojem kyberšikana. Jsou jimi krádež mobilu či notebooku, ilegální stahování filmů nebo hudby a navštěvování pornografických stránek nezletilými. Zbývající body mohou samy o sobě být jednou z forem kyberšikany.

V některých třídách učitelé po vyplnění dotazníků vytvořili prostor pro řízenou diskusi s respondenty. Žáci, kteří se diskuzi účastnili, měli poměrně dobré povědomí o důsledcích zveřejňování urážlivých fotografií nebo psaní hanlivých komentářů, ale některými způsoby uvedenými v dotazníku byli překvapeni. Nejvíce se zaráželi nad

neustálým prozváněním. Nedokázali si také v plné míře představit škody, které může napáchat tzv. předstírání, tedy přihlášení se do účtu jiného uživatele a jednání pod jeho jménem, popřípadě vytvoření fiktivního účtu se jménem oběti. Tabulka 11 a graf 7 ukazují četnosti jednotlivých odpovědí.

	SPŠ Teplíce	SPŠ Ústí n. L.	SŠS Teplíce	SŠOS Teplíce	SŠŘS Děčín	SŠOŘS Ústí n.L.
Krádež mobilu nebo notebooku	2	0	3	4	1	2
Neustálé prozvánění	5	14	7	3	8	16
Ilegální stahování filmů nebo hudby	0	1	0	1	0	0
Zasílání vulgárních nebo urážlivých SMS/MMS či e-mailů	36	41	33	47	30	36
Vulgární nebo urážlivé komentování na sociálních sítích a šíření pomluv	42	46	33	48	30	32
Zveřejňování cizích fotografií nebo videí bez souhlasu dotyčného	44	43	23	38	25	36
Navštěvování pornografických stránek nezletilými	1	0	1	3	0	3
Přihlášení se do účtu jiného uživatele a jednání jeho jménem	32	38	16	29	23	20
Úmyslné vyloučení jedince ze skupiny na chatu, blokování jeho přístupu a ignorování	12	18	6	16	15	9
Pořádání anket týkajících se negativních vlastností spolužáků	23	32	9	11	15	11

Tabulka 11 Ot. 4 Zaškrtni body, které podle tebe samy o sobě spadají pod pojem kyberšikana.

Graf 7 Grafické vyhodnocení otázky 4

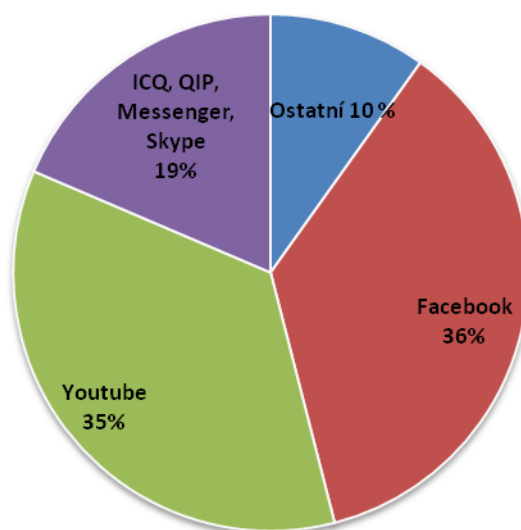
5. Zaškrtni, které internetové stránky či programy pravidelně (každý týden) využíváš.

V této otázce respondenti vybírali z nejrozšířenějších sociálních sítí a oblíbených internetových stránek. Ukázalo se, že 92 % respondentů vlastní účet na Facebooku, což ještě převyšuje procento udávané v posledním výzkumu *Nebezpečí elektronické komunikace*. 90 % z nich dále pravidelně navštěvuje Youtube a 47 % využívá komunikaci prostřednictvím ICQ, QIP, Messenger nebo Skype.

Jako další pravidelně navštěvované stránky dotazovaní nejčastěji uváděli Google, Seznam, Ulozto, Gamepark apod.

	SPŠ Teplice	SPŠ Ústí nad Labem	SŠS Teplice	SŠOS Teplice	SŠŘS Děčín	SŠOŘS Ústí nad Labem
Facebook	46	49	35	44	33	42
Youtube	42	49	37	47	32	37
Twitter	2	4	1	6	2	4
Líbím se ti	0	1	3	2	0	1
Myspace	0	1	0	1	2	0
ICQ, QIP, Messenger, Skype	14	36	16	26	21	12
jiná: uveď	7	6	6	6	7	6

Tabulka 12 Ot. 5 Zaškrtni, které internetové stránky či programy pravidelně (každý týden) využíváš.

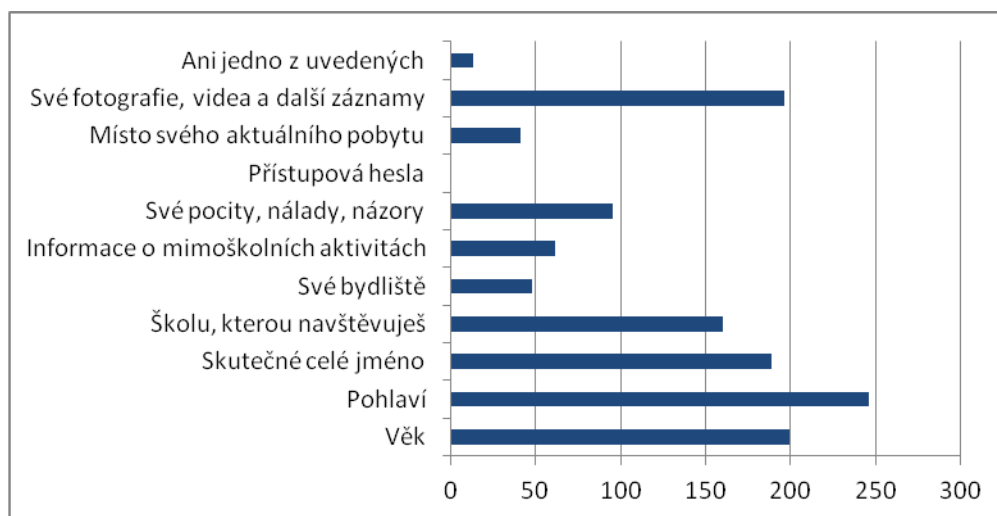
Graf 8 Grafické vyhodnocení otázky 5

6. Pokud vlastníš účet na některé ze zmíněných sociálních sítí, jaké informace na svém profilu neomezeně zveřejňuješ?

Pro zjištění chování respondentů v kybersvětě sloužila také otázka číslo 6. Množství informací, které jsou mladiství ochotni neomezeně (tzn., že se zobrazí všem ostatním uživatelům), usnadňují možnost vyhledat vlastníka účtu v reálném životě. Tyto údaje bývají největší pomůckou pro agresora páchajícího kybergrooming. Tabulka 13 a graf 9 ukazují, že v největší míře respondenti zveřejňují pohlaví, věk, své jméno, školu a fotografie či videa.

	SPŠ Teplice	SPŠ Ústí nad Labem	SŠS Teplice	SŠOS Teplice	SŠŘS Děčín	SŠOŘS Ústí nad Labem
Věk	34	39	32	37	20	37
Pohlaví	45	48	35	46	32	40
Skutečné celé jméno	40	42	22	35	20	30
Školu, kterou navštěvuješ	39	37	15	28	13	28
Své bydliště	6	10	5	11	8	8
Informace o mimoškolních aktivitách	12	18	10	7	3	11
Své pocity, nálady, názory	10	15	19	22	9	20
Přístupová hesla	0	0	0	0	0	0
Místo svého aktuálního pobytu	6	7	5	10	6	7
Své fotografie, videa a další záznamy	33	33	27	44	21	38
Ani jedno z uvedených	2	3	3	2	3	0

Tabulka 13 Ot. 6 Pokud vlastníš účet na některé ze zmíněných sociálních sítí, jaké informace na svém profilu neomezeně zveřejňuješ?

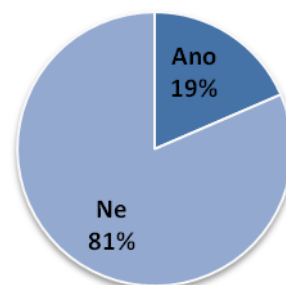
Graf 9 Grafické vyhodnocení otázky 6

7. Zveřejňuješ na zmíněných stránkách fotografie nebo videa jiných osob bez jejich vědomí nebo souhlasu?

Zveřejňování urážlivých či choulostivých fotografií nebo videí je jednou z nejčastějších forem kyberšikany. Respondenti, kteří ukládají na sociální sítě tato data bez jakéhokoliv omezení, pak mohou být potencionálními kyberagresory. Tato otázka neumožňuje posoudit charakter zmíněných dat, ale spíše poukazuje na teoretickou možnost výskytu této formy kyberšikany.

	SPŠ Teplice	SPŠ Ústí nad Labem	SŠS Teplice	SŠOS Teplice	SŠŘS Děčín	SŠOŘS Ústí nad Labem
Ano	8	11	5	7	4	15
Ne	42	39	35	43	34	27

Tabulka 14 Ot. 7 Zveřejňuješ na zmíněných stránkách fotografie nebo videa jiných osob bez jejich vědomí nebo souhlasu?

Graf 10 Grafické vyhodnocení otázky 7

8. Co si myslíš o zveřejňování těchto dat?

Ačkoliv je tato otázka příliš obecná, co se týče povahy zveřejňovaných dat, ukazuje se, že 35 % respondentů v tomto jednání vidí projev kyberšikany. 33 % se domnívá, že každý má na zveřejnění těchto dat právo, ačkoliv toto jednání může znamenat porušení § 11 – 16 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku. Zbýlých 32 % respondentů považuje toto jednání za neškodné.

	SPŠ Teplice	SPŠ Ústí nad Labem	SŠS Teplice	SŠOS Teplice	SŠŘS Děčín	SŠOŘS Ústí nad Labem
Každý na to má právo.	19	17	13	16	15	10
Je to jen neškodná zábava.	5	4	6	7	4	7
Nikomu to neublíží.	6	7	6	13	8	11
Jedná se o kyberšikanu.	20	22	15	14	11	14

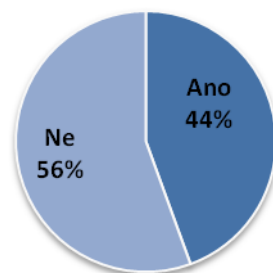
Tabulka 15 Ot. 8 Co si myslíš o zveřejňování těchto dat?

9. Našel/a jsi někdy na internetu vulgární, urážlivé nebo intimní fotografie či videa zachycující tebe nebo lidi z tvého okolí?

Tato otázka byla do dotazníku umístěna především proto, že někteří respondenti spíše přiznají, že objevili diskreditující fotografie týkající se jiné osoby. Na některých školách se počet kladných odpovědí blíží 50 % a v celkovém součtu všech škol toto číslo činí 44 %. Jedná se tedy o poměrně rozšířený jev, který rozhodně patří do oblasti kyberšikany.

	SPŠ Teplice	SPŠ Ústí nad Labem	SŠS Teplice	SŠOS Teplice	SŠŘS Děčín	SŠOŘS Ústí nad Labem
Ano	19	25	22	24	11	19
Ne	31	25	18	26	27	23

Tabulka 16 Ot. 9 Našel/a jsi někdy na internetu vulgární, urážlivé nebo intimní fotografie či videa zachycující tebe nebo lidi z tvého okolí?

Graf 11 Grafické vyhodnocení otázky 9

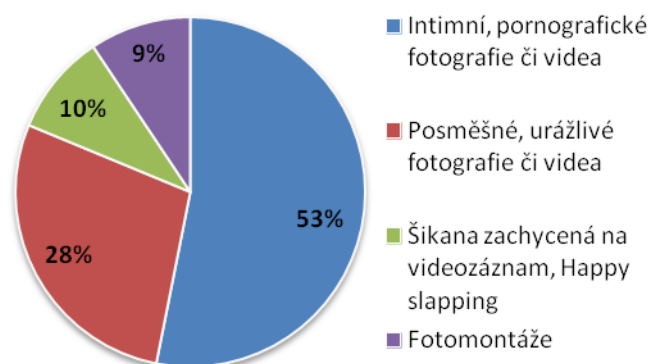
Tato otázka byla v dotazníku doplněna dalšími dvěma podotázkami. První z nich zněla: **Pokud ano, kdo byl na záznamu zachycen?**

	SPŠ Teplice	SPŠ Ústí nad Labem	SŠS Teplice	SŠOS Teplice	SŠŘS Děčín	SŠOŘS Ústí nad Labem
Já	4	4	3	1	2	2
Spolužák nebo kamarád	16	19	19	23	11	16
Učitel/ka nebo jiný zaměstnanec školy	4	5	3	2	2	1
Někdo jiný: uveď	0	5	2	2	0	2

Tabulka 17 Ot. 9 Pokud ano, kdo byl na záznamu zachycen?

Z tabulky 17 vyplývá, že nejčastěji respondenti objevili urážlivé fotografie či videa svých spolužáků a kamarádů. Jako další osoby respondenti nejčastěji uváděli své známé, sousedy a lidi ze svého okolí. Na některých školách dosahuje se počet respondentů, kteří na internetu našli fotografie či videa hanlivé povahy zachycující kamarády, blíží 50 %. To nasvědčuje tomu, že počet obětí kyberšikany touto formou opravdu může být více než polovina dospívajících.

Druhá podotázka je otevřeného typu a zní: **Jaké povahy byl/y tento/tyto záznam/y?** Většina respondentů se zdržela odpovědi, ale ostatní několika slovy popsali povahu objevených záznamů. Graf 12 ukazuje výskyt jednotlivých typů záznamů v odpovědích respondentů. Z 53 % se jednalo o data intimního či dokonce pornografického charakteru. Na těchto fotografiích či videích byly zpravidla zachyceny spolužačky, bývalé přítelkyně, kterým se tak jejich ex-přítel mstil, a v jednom případě se stal obětí dokonce učitel či učitelka.

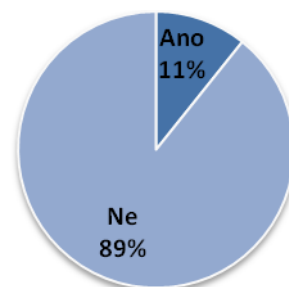
Graf 12 Ot. 9 Jaké povahy byl/y tento/tyto záznam/y?

10. Baviš se nelichotivě o třetí osobě na internetu tak, aby byl tvůj rozhovor přístupný více lidem, než kteří se jej účastní?

Tato otázka zjišťuje výskyt potenciálních kyberagresorů formou šíření pomluv v kybersvětě. Jak ukazuje graf 13, počet těchto potenciálních kyberagresorů činí celkem 11 %. Na všech dotazovaných školách se procento respondentů, kteří odpověděli kladně, pohybuje okolo 10 – 20 %, ale na Střední škole obchodu, řemesel a služeb v Ústí nad Labem, kde je jasná převaha děvčat, tvoří jejich počet dokonce 35 %.

	SPŠ Teplice	SPŠ Ústí nad Labem	SŠS Teplice	SŠOS Teplice	SŠŘS Děčín	SŠOŘS Ústí nad Labem
Ano	3	5	6	3	1	11
Ne	47	45	34	47	37	31

Tabulka 18 Ot. 10 Baviš se nelichotivě o třetí osobě na internetu tak, aby byl tvůj rozhovor přístupný více lidem, než kteří se jej účastní?

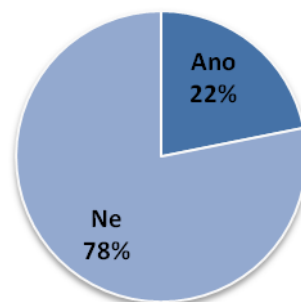
Graf 13 Grafické vyhodnocení otázky 10

11. Psal/a jsi někdy někomu (spolužákovi nebo kamarádovi) opakovaně výhružnou nebo hanlivou SMS, MMS, email, zprávu na jakémkoliv chatu, nebo jsi uskutečnil telefonát podobného typu?

Výhružné SMS apod. také spadají pod formu slovních útoků. Tabulka 19 ukazuje, že výskyt tohoto druhu obtěžování je vyšší v porovnání se šířením pomluv. Tento jev se objevuje ve větší míře také na převážně chlapeckých školách. Příkladem je Střední průmyslová škola v Ústí nad Labem, kde dosáhl počet kladných odpovědí 32 %. Stejně číslo charakterizuje také převážně dívčí školu Střední školu obchodu a služeb v Teplicích.

	SPŠ Teplice	SPŠ Ústí nad Labem	SŠS Teplice	SŠOS Teplice	SŠŘS Děčín	SŠOŘS Ústí nad Labem
Ano	4	16	11	16	3	9
Ne	46	34	29	34	35	33

Tabulka 19 Ot. 11 Psal/a jsi někdy někomu (spolužákovi nebo kamarádovi) opakovaně výhružnou nebo hanlivou SMS, MMS, email, zprávu na jakémkoliv chatu, nebo jsi uskutečnil telefonát podobného typu?

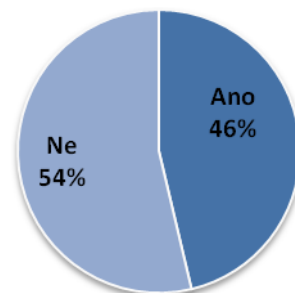
Graf 14 Grafické vyhodnocení otázky 11

12. Dostal/a jsi někdy opakovaně výhružný či hanlivý email, SMS, MMS, telefonát nebo zprávu na chatu?

Tato otázka navazuje na předchozí dvě, co se týče formy kyberšikany. Tentokrát se ale zaměřuje na oběti, nikoliv agresory. Z tabulky 20 je patrné, že na třech školách tvoří kladně odpovídající respondenti jasnou převahu. Na Střední škole obchodu a služeb v Teplicích se dokonce jedná o 60 % dotazovaných. Toto číslo do jisté míry potvrzuje více než 50% výskyt kyberobětí mezi mladými lidmi.

	SPŠ Teplice	SPŠ Ústí nad Labem	SŠS Teplice	SŠOS Teplice	SŠŘS Děčín	SŠOŘS Ústí nad Labem
Ano	18	28	23	30	10	16
Ne	32	22	17	20	28	26

Tabulka 20 Ot. 12 Dostal/a jsi někdy opakovaně výhružný či hanlivý email, SMS, MMS, telefonát nebo zprávu na chatu?

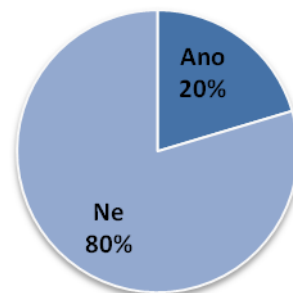
Graf 15 Grafické vyhodnocení otázky 12

13. Domníváš se, že ses stal/a někdy ve svém životě obětí kyberšikany?

Poslední otázka včetně tří podotázek mapuje subjektivní názor respondentů na to, zda se stali někdy ve svém životě obětmi kyberšikany. Na dvou školách s početní převahou dívek jsem byla předem upozorněna na výskyt kyberšikany, který byl na jedné škole dokonce ohlášen na policii. Kantoři proto uvítali dotazníkové šetření prováděné na jejich škole a v několika třídách po vyplnění dotazníků následovala krátká diskuze.

	SPŠ Teplice	SPŠ Ústí nad Labem	SŠS Teplice	SŠOS Teplice	SŠŘS Děčín	SŠOŘS Ústí nad Labem
Ano	8	8	10	12	8	9
Ne	42	42	30	38	30	33

Tabulka 21 Ot. 13 Domníváš se, že ses stal/a někdy ve svém životě obětí kyberšikany?

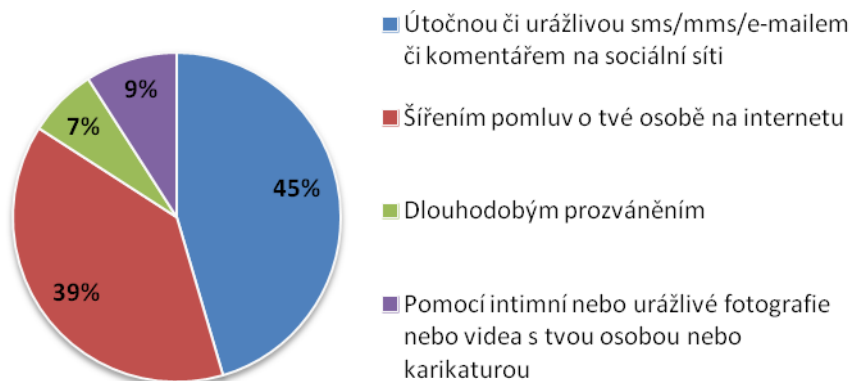

Graf 16 Grafické vyhodnocení otázky 13

Asi 20 % respondentů se domnívá, že se stalo obětí kyberšikany. Na školách s převahou děvčat se jedná o 22 %, což je o 4 % více než na ostatních školách. Zajímavé je, že celá řada respondentů se za oběť nepovažuje, ačkoliv objevila na internetu vulgární či urážlivé fotografie nebo videa se svou osobou.

1. podotázka: Pokud ano, zaškrtni jakým způsobem.

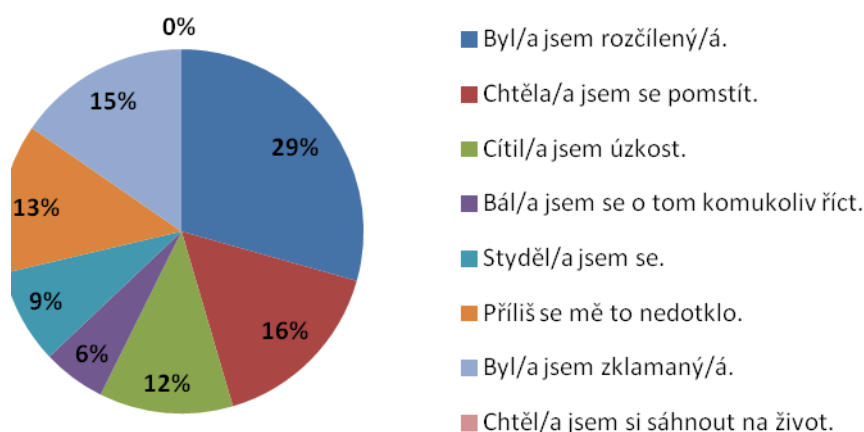
Z grafu 17 vyplývá, že nejčastěji se respondenti cítili obětí kyberšikany formou slovních útoků a šíření pomluv. Nejméně pak zaznamenalo útoky v podobě neustálého prozvánění.

Graf 17 Ot. 13 Pokud ano, zaškrtni jakým způsobem.

2. podotázka: Pokud ano, jaké jsi měl/a pocity?

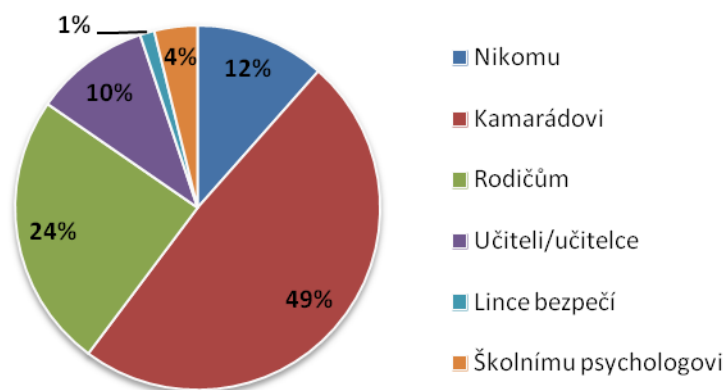
Někteří pracovníci školy, kteří se na mém výzkumu podíleli, požadovali zpracování dotazníků vyplněných na jejich škole. Především je pak zajímavý výskyt alarmujících faktorů, kterými jsou pocity úzkosti nebo sebevražedné úmysly. Konečné výsledky zobrazené na grafu 18 ukázaly, že převážná většina obětí byla rozčilená nebo se chtěla pomstít. Žádný z respondentů si nechtěl vzít život, ačkoliv 12 % z nich pociťovalo úzkost.

Graf 18 Ot. 13 Pokud ano, jaké jsi měl/a pocity?

3. podotázka: Pokud ano, komu ses s tím svěřil/a?

O závažnosti formy kyberšikany svědčí také to, do jaké míry hledá oběť pomoc u ostatních. Z grafu 19 je patrné, že téměř 50 % respondentů hledala pomoc pouze u svých kamarádů. Alarmující jsou patrně případy, kdy oběť požádala o pomoc učitele, školního psychologa nebo se dokonce obrátila na linku bezpečí. Tyto případy tvoří celkem 15 %.

Graf 19 Ot. 13 Pokud ano, komu ses s tím svěřil/a?

14.1. Vyhodnocení předpokladů

1. PŘEDPOKLAD: Více než polovina vzorku respondentů uvádí, že se stala obětí kyberšikany.

Tento předpoklad se nepotvrdil. Z vyhodnocení otázky 13 vyplývá, že 54 % respondentů se nepovažuje za oběť kyberšikany.

2. PŘEDPOKLAD: Většina cílové skupiny se setkala s pojmem kyberšikana a je schopna rozpoznat většinu uváděných metod kyberšikany.

První část předpokladu se potvrdila, protože se s pojmem setkalo 90 % respondentů. Druhá část se také potvrdila, protože 5 a více správných odpovědí mělo 66 % respondentů, přičemž 15 % z nich zaškrtnulo všechny správné odpovědi.

3. PŘEDPOKLAD: Nejčastějším zdrojem informací o kyberšikaně je pro respondenty škola.

Vyhodnocení otázky 2 ukazuje, že nejvíce respondentů získalo povědomí o kyberšikaně právě ve škole. Třetí předpoklad byl tedy potvrzen.

4. PŘEDPOKLAD: Děvčata jsou častěji než chlapci potenciálními oběťmi nebo agresory kyberšikany formou šíření pomluv a slovních útoků v kyberprostoru.

Tento předpoklad byl vyhodnocován pomocí otázek 9, 10, 11 a 12, přičemž první dvě otázky zjišťovaly počet potenciálních kyberagresorů a druhé dvě počet potenciálních obětí. Tabulka 22 ukazuje počty respondentů podle pohlaví v závislosti na celkovém počtu dívek a chlapců.

	Potenciální oběti	Potenciální agresori	Celkový počet
Dívky	61	36	113
Chlapci	65	60	157

Tabulka 22 Vyhodnocení předpokladu 4

První část předpokladu se potvrdila, protože téměř 54 % děvčat je potenciálními oběťmi oproti 41 % chlapců. Druhá část se nepotvrdila. Potenciálních agresorů mezi chlapci bylo 38 %, zatímco mezi děvčaty byl tento poměr 32 %.

5. PŘEDPOKLAD: Chlapci jsou častěji než dívky potenciálními oběťmi i agresory kyberšikany prostřednictvím diskreditujících fotografií a videí šířených po internetu.

K tomuto předpokladu se tentokrát pojí otázky 7, 9 a 13. Otázka 7 zkoumá počet potenciálních agresorů, zatímco některé odpovědi v otázkách 9 a 13 nasvědčují výskytu potenciálních obětí kyberšikany.

	Potenciální oběti	Potenciální agresori	Celkový počet
Dívky	7	23	113
Chlapci	18	29	157

Tabulka 23 Vyhodnocení předpokladu 5

Z tabulky 23 vyplývá, že předpoklad se opět potvrdil pouze z poloviny. Chlapci jsou potenciálními oběťmi z 11 %, kdežto dívky jen z 6 %. Potenciálními agresory jsou však častěji dívky, a to z 20 %.

6. PŘEDPOKLAD: Respondenti, kteří tráví na internetu více než 4 hodiny a pravidelně využívají některou sociální síť, jsou častěji potenciálními agresory než ostatní respondenti.

K vyhodnocení tohoto předpokladu bylo nejprve potřeba rozdělit celý vzorek na respondenty, kteří tráví na internetu 4 a více hodin a přitom využívají Facebook nebo jinou sociální síť a na ostatní. Potenciální agresor byl ten, kdo zaškrtnul kladnou odpověď alespoň u jedné z otázek 7, 10 a 11.

	Potenciální agresori	Celkový počet
4 a více	50	94
ostatní	71	176

Tabulka 24 Vyhodnocení předpokladu 6

Je patrné, že 53 % z respondentů trávících na internetu 4 a více hodin, je potenciálními agresory různých forem kyberšikany. Ostatní respondenti jsou možnými agresory ze 40 %. Tento předpoklad byl tedy potvrzen.

7. PŘEDPOKLAD: Dívky zveřejňují na sociálních sítích více osobních údajů než chlapci.

Odpověď k posouzení tohoto předpokladu poskytuje vyhodnocení otázek 5 a 6. Průměrný počet zveřejňovaných údajů je velice podobný v případě chlapců i dívek, které takto odhalují 5 různých údajů o své osobě. Chlapci uvádějí pouze o 1 údaj méně, tedy v průměru 4. Tato část předpokladu tedy byla potvrzena.

8. PŘEDPOKLAD: Většina respondentů, kteří se přiznají ke zveřejňování fotografií nebo videí jiných osob bez jejich vědomí, si nemyslí, že je jejich jednání projevem kyberšikany.

Zásadními otázkami pro tento předpoklad jsou otázky 7 a 8. Výsledkem je, že 94 % dotazovaných, kteří zveřejňují fotografie či videa jiných osob bez jejich vědomí, se nedomnívá, že jejich jednání projevem kyberšikany. Tento předpoklad byl tedy potvrzen.

9. PŘEDPOKLAD: Respondenti, kteří se stali obětí kyberšikany, byli nejčastěji pohoršeni a se svým problémem se svěřili kamarádům.

Z odpovědí na otázku 13 a jejích podotázek vyplývá, že 84 % respondentů, kteří se domnívají, že se stali obětí šikany, bylo rozčilených a 80 % z nich se svěřilo kamarádovi. Tento předpoklad byl tedy potvrzen.

10. PŘEDPOKLAD: Více než polovina respondentů objevila na internetu vulgární, urážlivé nebo intimní fotografie či videa zachycující vlastní osobu či lidi ze svého okolí.

Hodnocení otázky 9 ukazuje, že 44 % respondentů někdy na internetu objevilo zmíněné fotografie nebo videa. Tento předpoklad tedy nebyl potvrzen.

Závěr

Největší problém, který v současné době kyberšikana představuje, je velmi malá možnost obrany před agresorem. Ten zůstává ve většině případů anonymní, čímž roste jeho sebevědomí ke zvyšování intenzity útoků. Zásadní v boji proti kyberšikaně je její prevence. Mladí lidé, především pak děti, si plně neuvědomují rizika spjatá se zakládáním účtů na sociálních sítích a zveřejňováním svých osobních údajů. Mnoho z nich také netuší, že se některým svým jednáním mohou dopouštět kyberšikany nebo dokonce porušovat zákon.

Tato bakalářská práce mapuje povědomí žáků o formách kyberšikany na vybraných středních odborných školách Ústeckého kraje. Dále tato práce poskytuje informace o jejich chování v kyberprostoru, o potenciálním výskytu vybraných forem kyberšikany, pocitech a reakcích obětí. Výzkumný vzorek čítal 270 respondentů. Návratnost dotazníků ze škol s početní převahou dívek byla menší než v případě průmyslových a stavebních škol, a proto pouze 113 z dotazovaných byla děvčata.

Výsledky ukazují, že 90 % respondentů se setkalo s pojmem kyberšikana. Přesto pouze 15 % z nich dokázalo označit všechny uvedené formy kyberšikany a jen 66 % uvedlo alespoň pět ze sedmi správných možností. Nejčastějším zdrojem informací o této problematice je pro většinu cílové skupiny škola. Nejvíce času na internetu však žáci tráví doma u svých počítačů. Většina z nich využívá internet 2–3 hodiny denně a ukázalo se, že 53 % z těch, kteří jsou na internetu 4 a více hodin denně, jsou potenciálními kyberagresory.

Důležitým aspektem této práce jsou také genderové rozdíly v počtu obětí a agresorů. Podle předpokladu jsou děvčata častěji potenciálními oběťmi slovních útoků a pomluv. Tuto tendenci možná podporuje fakt, že děvčata zveřejňují na sociálních sítích více osobních údajů včetně svých pocitů, nálad, názorů i fotografií nebo videí. Chlapci se zase ve více případech stávají oběťmi kyberšikany formou fotografií a videí. Oproti mým předpokladům však tento typ dat ve větší míře zveřejňují děvčata a slovní útoky užívají více chlapci než dívky.

Rozdíl mezi školami s početní převahou děvčat a chlapců se projevil také tím, že více respondentů na školách s převažujícím počtem studujících dívek uvádí, že se stalo obětí kyberšikany. Příčinou může být fakt, že většina z těchto respondentů se stala obětí slovních útoků. Dalším důležitým faktorem je jistá nesouvislost mezi odpověďmi dotazovaných, kteří objevili své diskreditující fotografie či videa a zároveň se však nepovažují za kyberoběť formou šíření těchto dat. Patrně se již s tímto jednáním smířili, nebo jej nepovažují za útok na své soukromí. Celkem se za oběť považuje 20 %

respondentů ze všech dotazovaných škol, ale skutečný počet obětí je pravděpodobně vyšší. Většina z nich byla po útoku na svou osobu pohoršena a svěřila se kamarádovi.

Téměř polovina respondentů objevila na internetu vulgární, urážlivé nebo intimní fotografie či videa týkající se jejich osoby nebo lidí z okolí. Poměrně alarmující je zjištění, že 53 % dat zobrazujících samotné respondenty, jejich kamarády, známé nebo dokonce učitele, bylo intimního nebo pornografického charakteru. Objevily se také záznamy tzv. happy slappingu, tedy záznamu fyzického útoku na slabšího jedince.

Ukázalo se, že povědomí žáků o kyberšikaně je poměrně malé. Většina respondentů sice získala některé informace ve škole, ale jen 66 % z nich potom bylo schopno uvést alespoň pět metod kyberšikany. Přitom naprostá většina z nich vlastní účet na Facebooku nebo pravidelně navštěvuje Youtube, aniž by byla dostatečně informována o možných nebezpečích. Velký počet respondentů si neváží svého soukromí ani soukromí jiných osob v kyberprostoru, což dokazuje fakt, že 65 % z nich považuje zveřejňování fotografií nebo videí jiných osob bez jejich vědomí za naprosto neškodné. A ti, kteří objevili tato data diskreditující jejich vlastní osobu, se zase ve většině případů nepovažují za oběť. Tento fakt pouze napomáhá zvyšování výskytu beztrestné kyberšikany, která však u obětí může vyústit v pocity bezmoci, těžké deprese až sebevražedné myšlenky.

Škola nemůže suplovat roli rodičů v působení na své děti, které má vést k budování základních pravidel chování v běžném životě i kyberprostoru. V kompetencích škol je poskytovat žákům informace spjaté s pojmem kyberšikana, ukázat možnosti obrany před útoky kyberagresorů a poučit je o zásadách při využívání moderních technologií. Je však na samotném žákovi a jeho morální vyspělosti, jak se vůči ostatním zachová. Domnívám se, že prvním krokem ke snížení výskytu kyberšikany, je naučit děti vážit si svého soukromí a především dbát na nedotknutelnost soukromí ostatních lidí.

Je otázka, zda došlo v posledních letech ke zvýšení výskytu kyberšikany vlivem masivního rozšíření moderních technologií, nebo zda spíše došlo ke zvýšení agresivity a nesnášenlivosti mezi dětmi a dospívajícími, kteří využívají moderních technologií, pouze proto, aby zůstali při své činnosti v anonymitě. Ať už je odpověď jakákoliv, je zřejmé, že je kyberšikana velmi rozšířeným jevem, který dokáže napáchat více škody než běžná šikana.

Použitá literatura

BENDL, S. 2003. *Prevence a řešení šikany ve škole*. 1. vyd. Praha: ISV. 200 s. ISBN 80-86642-08-9.

CAMPFIELD, D. C., 2006. *Cyberbullying and victimization: Psychosocial Characteristics of Bullies, Victims, and Bully-victims*. Montana. Disertační práce. The University of Montana.

DEHUE, F. a spol., 2008. Cyberbullying: Youngsters' Experiences and Parental Perception. *Cyber Psychology & Behavior*. 11 (2), 217–223.

HOLEČEK, Václav, 1997. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. 1. vyd. Plzeň: Pedagogické centrum. 56 s. ISBN 80-7020-004-9.

KAVALÍR, A., ROTTOVÁ, N. a spol., 2009. *Kyberšikana a její prevence – příručka pro učitele*. Plzeň: Dragon Press. 108 s. ISBN 978-80-86961-78-1.

KOLÁŘ, M. 2001. *Bolest šikanování: Cesta k zastavení epidemie šikanování na školách*. 1. vyd. Praha: Portál. 256 s. ISBN 80-7178-513-X.

KOLÁŘ, M. 2011. *Nová cesta k léčbě šikany*. 1. vyd. Praha: Portál. 336 s. ISBN 978-80-7367-871-5.

KREJČÍ, V., KOPECKÝ, K. 2010. *Rizika virtuální komunikace (příručka pro učitele a rodiče)*. Olomouc. 27 s. ISBN 978-80-254-7866-0.

KREJČÍ, V., KOPECKÝ, K. 2009-2010. *Nebezpečí elektronické komunikace – zpráva výzkumného šetření realizovaného v rámci projektu prevence nebezpečných komunikačních praktik spojených s elektronickou komunikací pro pedagogy a nepedagogy*. Olomouc. 22 s.

KREJČÍ, V., KOPECKÝ, K. 2010-2011. *Nebezpečí elektronické komunikace 2 – zpráva výzkumného šetření realizovaného v rámci projektu E-bezpečí – nebezpečí elektronické komunikace pro žáky i učitele*. Olomouc. 27 s.

KREJČÍ, V., KOPECKÝ, K., SZOTKOWSKI, R. 2012. *Nebezpečí elektronické komunikace 3*. Univerzita Palackého v Olomouci. Olomouc. 64 s. ISBN 978-80-244-3087-4.

KYRIACOU, Ch. 2005. *Řešení výchovných problémů ve škole*. 1. vyd. Praha: Portál. 152 s. ISBN 80-7178-945-3.

MARTÍNEK, Z. 2009. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vyd. Praha: Grada. 152 s. ISBN 978-80-247-2310-5.

PELIKÁN, J. 2007. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. 1. vyd. Praha: Karolinum. 270 s. ISBN 978-80-7184-569.

ROGERS, V. 2011. *Kyberšikana: Pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. 1. vyd. Praha: Portál. 104 s. ISBN 978-80-7367-984-2.

ŘÍČAN, P. 1995. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha: Portál. 96 s. ISBN 80-7178-049-9.

ŠTURMA J. 2001. *Šikanování a šikanování jako pedagogický problém*. 1. vyd. Hradec Králové: LÍP. 24 s. ISBN 809022895x, 9788090228955.

VÁGNEROVÁ, K. a kol. 2009. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál. 152 s. ISBN 978-80-7367-611-7.

WILLARD, N. 2007. *Cyberbullying and Cyberthreats: Responding to the Challenge of Online Social Aggression, Threats, and Distress*. 2. vyd. USA: Malloy inc.. 311 s. ISBN-13: 978-0878225378.

Elektronické zdroje

Centrum prevence rizikové virtuální komunikace. [online]. *Kyberšikana u českých dětí - závěry z výzkumného šetření projektu E-Bezpečí a Centra PRVOK (září – listopad 2009)*. [cit. 2013-02-11]. Dostupné z WWW: <http://prvok.upol.cz/index.php/vyzkum/37-%20%20kyberikana-u-eskych-dti-zavry-zvyzkumneho-eteni-projektu-e-bezpei-a-centraprvok-%20%20zai-listopad-2009>.

Cyberbullying Research Center. [online]. *Research*. [cit. 2013-02-15]. Dostupné z WWW: <http://cyberbullying.us/research>.

E-bezpečí. [online]. *Co je kyberšikana*. [cit. 2013-02-04]. Dostupné z WWW: <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/14/39/lang,czech/>.

E-bezpečí. [online]. *Věda a výzkum*. [cit. 2013-02-11]. Dostupné z WWW: <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/75/22/lang,czech/>.

E-bezpečí. [online]. *Zdravotní a psychické následky kyberšikany mezi dětmi a dospívající mládeží*. [cit. 2013-03-04]. Dostupné z WWW: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/dali-rizika/355-zdravotni-a-psychicke-nasledky-kyberikany-mez-dtmi-a-dospivajici-mladei>.

Facebook. [online]. [cit. 2013-02-20]. Dostupné z WWW: <http://www.facebook.com/>.

Proti šikaně. [online]. *Šikana a kyberšikana*. [cit. 2013-02-04]. Dostupné z WWW: <http://proti-sikane.saferinternet.cz/sikana-a-kybersikana>.

Seznam se bezpečně. [online]. *Desatero bezpečného internetu*. [cit. 2013-02-12]. Dostupné z WWW: <http://www.seznamsebezpecne.cz/desatero>.

Stop Cyberbullying. [online]. *How cyberbullying works*. [cit. 2013-02-08]. Dostupné z WWW: http://www.stopcyberbullying.org/how_it_works/index.html.

Střední odborné školy. [online]. *Atlas školství*. [cit. 2013-03-05]. Dostupné z WWW: <http://m.atlasskolstvi.cz/stredni-skoly?region=ustecky-kraj&district=&form=stredni-odborna-skola&branch=&name=&action=search>.

Střední školy – Ústecký kraj. [online]. *STREDNISKOLY.CZ*. [cit. 2013-03-05]. Dostupné z WWW: <http://www.stredniskoly.cz/seznam-skol/ustecky-kraj/>.

Top 15 Most Popular Websites. [online]. eBizMBA. [cit. 2013-04-22]. Dostupné z WWW: <http://www.ebizmba.com/articles/most-popular-websites>.

Ústecký kraj. [online]. *Seznamy škol a ŠZ*. [cit. 2013-03-15]. Dostupné z WWW: http://www.kr-ustecky.cz/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=450018&id_ktg=65312&p1=102301.

Wikipedie. [online]. *Facebook*. [cit. 2013-02-20]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Facebook>.

Youtube. [online]. [cit. 2013-02-23]. Dostupné z WWW: <http://www.youtube.com/>.

Příloha

DOTAZNÍK NA TÉMA KYBERŠIKANA

Vážení studenti, tento dotazník je součástí mé bakalářské práce na téma kyberšikana na středních odborných školách. Získané informace budou sloužit pouze k výzkumným účelům, proto Vás prosím o co nejpřesnější a pravdivé odpovědi. Dotazník je **anonymní i v rámci Vašich oborů**, takže se, prosím, nepodepisujte. Ve většině otázek je možné zaškrtnout **více možností**.

Děkuji

Jsem dívka - chlapec

Věk

1. Setkal/a ses někdy s pojmem kyberšikana?

Ano – Ne

2. Kde ses s tímto pojmem setkal/a? (více možností)

- a) Ve škole
- b) V rodině
- c) V televizi
- d) Na internetu
- e) Od kamaráda
- f) Jinde: uveď

3. Kolik času trávíš denně na internetu?

- a) 0 - 1 hodinu
- b) 2 - 3 hodiny
- c) 4 a více hodin

4. Zaškrtni body, které podle tebe samy o sobě spadají pod pojem kyberšikana.

(více možností)

- a) Krádež mobilu nebo notebooku
- b) Neustálé prozvánění
- c) Ilegální stahování filmů nebo hudby
- d) Zasílání vulgárních nebo urážlivých SMS/MMS či e-mailů
- e) Vulgární nebo urážlivé komentování na sociálních sítích a šíření pomluv
- f) Zveřejňování cizích fotografií nebo videí bez souhlasu dotyčného
- g) Navštěvování pornografických stránek nezletilými
- h) Přihlášení se do účtu jiného uživatele a jednání jeho jménem
- i) Úmyslné vyloučení jedince ze skupiny na chatu, blokování jeho přístupu a ignorování
- j) Pořádání anket týkajících se negativních vlastností spolužáků

5. Zaškrtni, které internetové stránky či programy pravidelně (každý týden) využíváš. (více možností)

- a) Facebook
- b) Youtube
- c) Twitter
- d) Líbím se ti
- e) Myspace
- f) ICQ, QIP, Messenger, Skype
- g) jiná: uveď

6. Pokud vlastníš účet na některé ze zmíněných sociálních sítí, jaké informace na svém profilu neomezeně zveřejňuješ? (více možností)

- a) Věk
- b) Pohlaví
- c) Skutečné celé jméno
- d) Školu, kterou navštěvuješ
- e) Své bydliště
- f) Informace o mimoškolních aktivitách
- g) Své pocity, nálady, názory
- h) Přístupová hesla
- i) Místo svého aktuálního pobytu
- j) Své fotografie, videa a další záznamy
- k) Ani jedno z uvedených

7. Zveřejňuješ na zmíněných stránkách fotografie nebo videa jiných osob bez jejich vědomí nebo souhlasu?

Ano – Ne

8. Co si myslíš o zveřejňování těchto dat?

- a) Každý na to má právo.
- b) Je to jen neškodná zábava.
- c) Nikomu to neublíží.
- d) Jedná se o kyberšikanu.

9. Našel/a jsi někdy na internetu vulgární, urážlivé nebo intimní fotografie či videa zachycující tebe nebo lidi z tvého okolí?

Ano – Ne

Pokud ano, kdo byl na záznamu zachycen? (více možností)

- a) Já
- b) Spolužák nebo kamarád
- c) Učitel/ka nebo jiný zaměstnanec školy
- d) Někdo jiný: uveď

Jaké povahy byl/y tento/tyto záznam/y? (stručně popiš bez uvedení jmen zúčastněných)

10. Bavíš se nelichotivě o třetí osobě na internetu tak, aby byl tvůj rozhovor přístupný více lidem, než kteří se jej účastní?

Ano – Ne

11. Psal/a jsi někdy někomu (spolužákovi nebo kamarádovi) opakovaně výhružnou nebo hanlivou SMS, MMS, email, zprávu na jakémkoliv chatu, nebo jsi uskutečnil telefonát podobného typu?

Ano – Ne

12. Dostal/a jsi někdy opakovaně výhružný či hanlivý email, SMS, MMS, telefonát nebo zprávu na chatu?

Ano – Ne

13. Domníváš se, že ses stal/a někdy ve svém životě obětí kyberšikany?

Ano – Ne

Pokud ano, zaškrtni jakým způsobem. (více možností)

- a) Útočnou či urážlivou SMS/MMS/e-mailem či komentářem na sociální síti
- b) Šířením pomluv o tvé osobě na internetu
- c) Dlouhodobým prozváněním
- d) Pomocí intimní nebo urážlivé fotografie nebo videa s tvou osobou nebo karikaturou

Pokud ano, jaké jsi měl/a pocity? (více možností)

- a) Byl/a jsem rozčilený/á.
- b) Chtěla/a jsem se pomstít.
- c) Cítil/a jsem úzkost.
- d) Báł/a jsem se o tom komukoliv říct.
- e) Styděl/a jsem se.
- f) Příliš se mě to nedotklo.
- g) Byl/a jsem zklamaná.
- h) Chtěl/a jsem si sáhnout na život.

Pokud ano, komu ses s tím svěřil/a. (více možností)

- a) Nikomu
- b) Kamarádovi
- c) Rodičům
- d) Učiteli/učitelce
- e) Lince bezpečí
- f) Školnímu psychologovi

Děkuji za čas věnovaný vyplnění dotazníku a pomoc při mém výzkumu.